Rok I. Kraków, 4 lutego 1909 — קראקא, י"ג שבט תרס"ט. Nr 4.

Żydowska gazeta illustrowana

Wychodzi każdego czwartku.

Prenumerata wynosi: Rocznie 10 K. — 5 Rbs. Półrocznie 5 K. — 2.50 Rbs. Kwartalnie K 2.75 = 1.50 Rbs.

Pojedynczy egzemplarz 20 h. = 10 Kop.

Redakcya i Administracya: Kraków, Grodzka 62.

Jüdische Illustrierte Zeitung.

ערשיינט יעדען דאנערסטאג.

אבאנאמענטס-פרייז: יעהרליך: 10 קראנען, — 5 רובל. האלביעהרינ 5 קראנען 2.50 רובל. פיערטעל יעהרליך 2.75 קראנען, — 1.50 רובל.

איינצעלנע נומער 20 העללער — 10 קאפ.

רעדאקציאן און אדמיניסטראציאן: קראקא, גראדזקא 62

הויפטפערטרעטונג פאר רוסלאנד: י. מערעצקי, ווארשא, מיאדאווא נר' 12 פיליע אין לאדז: פרזעיאזד נר' 16.

א שרעקליכער רויבמארד אין לאנדאן.

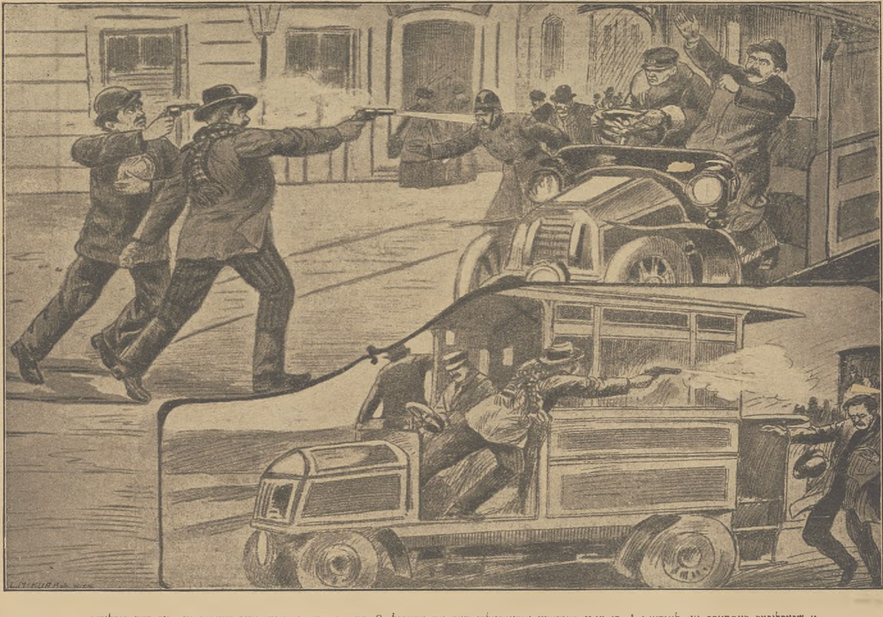

א שרעקליכער רויבמארד אין לאנדאן: 1. די צוויי באנדיטען איבערפאלען דאס אויטאמאביל. 2. פונ'ם טראמוואי-וואגען אוים שיעסען זיי אויף דעם פובליקום.

אינהאלט: דער קאיזער פון אבעסיניען — דער קעניג פון ענגלאנד אין בערלין — א שרעקליכער רויבמארד אין לאנדאן — די קריזע אין אונגארן רייכסקאנצלער-קריזע אין דייטשלאנד — נייע קריעגס-ווערקציינע — יוסף איזראעלס — דער נייער חכם-באשי פון קאנסטאנטי-נאפעל — א גליקליך אונגליקליך קינד — דער סוף פון א קעניגס-זוהן — רויבמארד-פערזוך אין בערלין — א נייער נאטור-מענש — זעכצעהן מיליטער פליכטלינגע בעהאלטען אין שטרוי — משולחים יאהרען — א פרוי אלס ריכטערין או. ז. וו.

דער קאיזער פון אבעסיניען: נעגוס מענעליק.

דער קאיזער פון אבעסיניען.

פון אבעסיניען קומט די נאכריכט, אז דער נעגוס (קאיזער) פון אבעסיניען, מענעליק, איז שווער קראנק און זיין טויט קען יעדען טאג איינטרעטען.

אבעסיניען איז איינס פון די אינטערעסאנטסטע לענדער. עס ליעגט אין מזרח־צפון פון אפריקא, האט 200,000 ענגלישע קוואדראט מייל און צעהלט 5 מיליאן איינוואהנער.

לויט וויסענשאפטליכע פארשונג איז אבעסיניען דאס אלטע לאנד „כושי“, וועלכעס ווערד דערמאנט אין דער ביבעל, און דארט האט געקעניגט די מלכה שבא, וועלכע איז צוזאמענגעקומען מיט שלמה המלך. די קעניגליכע פאמיליע ריהמט זיך נאך ביז היינט, אז זי שטאמט אב פון שלמה המלך און אויף דעם קעניגליכען זיעגעל געפינט זיך א לייב אלס סימבאל פון די ווערטער „גור אריה יהודה“.

די אבעסיניער זענען א אויסגעמישט פאלק פון אראבער, מוירען, יודען און נעגער. אים לאנד ווערען געשפראכען עטליכע שפראכען. יעדעס שבט רעדט אנדערש און האט אנדערע מנהגים. די איינגענטליכע אבעסיניער האבען צוואר אנגענומען די קריסטליכע רעליגיע, דאך האלטען זיי אויך פיעל יודישע מנהגים, ווי מילה, שבת און עסען נאר כשר׳ע בהמות.

לויט אלטע איבערליעפערונגען זענען די אבעסיניער יודען פון די עשרת השבטים, וועלכע זענען דארט אריבערגעקומען נאך׳ן חורבן פון ערשטען בית־המקדש, איבערדעם וויסען זיי נאר נישט פונ׳ם תלמוד און פון די גאונים, נאר זיי האלטען בלויז תורת־משה.

אויב די איבערליעפערונג איז אמת, לאזט זיך נאטירליך נישט קאנטראלירען. טהאטזאכע אבער איז, אז אין אבעסיניען געפינט זיך א שבט פון איבער 200,000 מענשען, וועלכע רופען זיך אן מיט דעם נאמען „פאלאשען“. זיי זענען טאקי יודען און האלטען פיעל מצות פון תורת משה. עס געפינען זיך ביי זיי אלטע כתבים. די תורה איבערזעצט אויף זייער לשון. זיי האבען נאך כהנים און רבנים — אבער דאס אלעס איז אים לויף פון דער צייט פערוויסט געווארען, און זיי זענען איינענטליך נישט קיין יודען און נישט קיין קריסטען.

שוין עטליכע מאל האבען זיך די איירָאפּעאישע יודען מיט זיי אינטערעסירט. מיט צוויי יאהר צוריק האט דער דייטשע יודישע הילפספעראיין אראבגעשיקט דארטהין א משולח, דעם דר. פייטלאוויטש, ער זאל ברענגען גענויע ידיעות וועגען די פאלאשען. זיינע נאכריכטען זענען זעהר אינטערעסאנט און עס געווארען בעשלאסען, זיך צו ווענדען צו די פאלאשען מיט א בריעף, אונטערגעשריעבען פון די רבנים פון אלע איירָאפּעאישע הויפטשטעדט און זיי צו פעראנלאסען, זיי זאלען מיטעטען אין נעהערע פערבינדונג מיט די יודען אין דער גאנצער וועלט.

דר. פייטלאוויטש איז אויך ערשיענען אין אודיענץ ביים קאיזער מענעליק און ער בעריכטעט דאריבער, אז דער קאיזער האט איהם זעהר פריינדליך עמפפאנגען און אויסגעפרעגט איבער די לאגע פון די יודען אין דער גאנצער וועלט. ווען דר. פייטלאוויטש האט איהם געוויעזען זיין בוך איבער די אביסינישע שפריכווערטער מיט א העבראישער איבערזעצונג, האט דער קאיזער געבעטען, ער זאל איהם פארלעזען דעם העבראישען טעקסט, ער וויל הערען דעם קלאנג פון דער שפראכע, וואס זיינע עלטערן האבען זיך מיט איהר בענוצט. דר. פייטלאוויטש האט דעם קאיזער געבעטען, ער זאל שיצען די פאלאשען נעגען די פערפאלגונגען פון די אראבער און מענעליק האט איהם דאס צוגעזאגט.

די געשיכטע פון אבעסיניען איז פערהילט אין דונקעלהייט. וואס מען ווייסט פון איהר, איז בלויז לעגענדען און איבערליעפערונגען.

אזוי פיעל איז זיכער, אז א צייט לאנג האבען דארט געהערשט יודישע קעניגע און ערשט שפעטער איז די מלוכה איבערגאנגען צו די איינענטליכע אבעסיניער.

אים לעצטען יאהרהונדערט האט איטאליען חשק בעקומען, אבעסיניען צו עראבערן, אבער דער קאיזער מענעליק, וועלכער האט אים יאהר 1889 איבערגענומען די מלוכה, האט זיי בעזיעגט און זיי האבען זיך געמוזט צוריקציעהען מיט שאנד. ווייטדעם איז קאיזער מענעליק אין איירָאפּא זעהר אנגעזעהען. די איירָאפּעער האבען נאר דרך־ארץ פאר די שטארקע און אלע שטאאטען האבען צו איהם געשיקט דעפוטאציעס און מיט איהם אבגעשלאסען האנדעלס־פערטרעגע.

קאיזער מענעליק איז א שטארקער פריינד פון וויסענשאפט און בילדונג, ווי ווייט עס לאזט זיך, פיהרט ער אין זיין לאנד איירָאפּעאישע זיטען און ארדנונג. זיין טויט קען אפשר ארויסרופען פאליטישע פערוויקלונגען, ווייל ער האט קיין זאהן און עס זענען פארהאנען עטליכע קאנדידאטען אויף דעם טהראן. אם וואהרשיינליכסטען וועט איבערנעהמען די רעגיערונג זיין איניקעל, דער 13־יעהריגער פרינץ לידי יאסו.

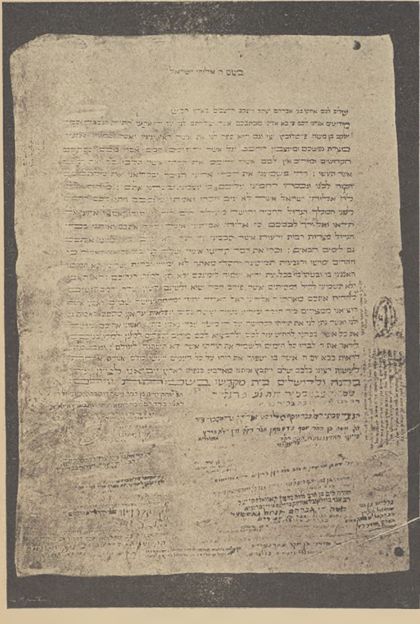
בשם ה' אלהי ישראל

דער קאיזער פון אבעסיניען: דער בריעף וועלכען די איירָאפּעאישע רבנים האבען געשיקט צו די פאלאשען אין אבעסיניען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער די פאטאגראפיעס פון דעם שטערבענדען קאיזער מענעליק און פונ׳ם וואהרשיינליכען טהראנפאלגער פרינץ לידי יאססו, ווי אויך א פאקסימיל פון דעם בריעף, וועלכע די איירָאפּעאישע רבנים האבען געשיקט צו די פאלאשען אין אבעסיניען.

דער ענגלישער קעניג אין בערלין.

די וועלט־פאליטיק ווערד זייט עטליכע יאהר בעהערשט פון דער נעגענערשאפט צווישען ענגלאנד און דייטשלאנד.

דער קאיזער פון אבעסיניען: דער טהראנפאלגער לידי יאסו.

די ענגלענדער, וואס זייער הויפטמאכט איז דער וועלט־האנדעל, האבען מורא בעקומען פאר דער דייטשער קאנקורענץ, וועלכע זיי בעגעגנען אין אלע ווינקעליך, און די ענגלישע פאליטיק שטרעבט דאצו, דייטשלאנד פאליטיש צו שוועכען, כדי אויך זיין ווירטהשאפטליכע וועלט־שטעלונג צו רואינירען.

דער ענגלישע קעניג אין בערלין: קעניג עדוארד VII.

דער אייפרינסטע פערטרעטער פון אט דער פאלי־טיק איז טאקי דער ענגלישע קעניג, עדוארד VII. אליין. זייטדעם ער האט איבערגענומען די מלוכה, פיהרט ער דיעזע אנטי־דייטשע פאליטיק אין העכסט אייגענער פער־זאן. זייט צעהנדלינגער יאהרען איז ענגלאנד געווען אים שטענדיגען צוויסט מיט פראנקרייך; און מיט רוסלאנד האט עס תמיד געהאט פריוואטע חשבונות. אצינד האט קעניג עדוארד צושטאנד געבראכט א איינינונג. א פריינד־שאפטליך פערהעלטניס מיט פראנקרייך און מיט רוסלאנד. ער האט אויך אריינגעצויגען אין דער נייער קאמבינאציאן שפאניען און איטאליען. און זיין אבזיכט איז אויך גע־ווען, עסטערייך־אונגארן אריינצוציהען, כדי דייטשלאנד זאל בלייבען איזאלירט, אליין אהן הילף און אהן שטיצע און דעמילט וועט מען מיט איהם קענען מאכען, וואס די ענגלענדער וועט גלוסטען.

די קאמבינאציע איז נישט אים גאנצען געלונגען. עסטערייך־אונגארן איז געבליעבען טריי זיין פערבינדעטען, איטאליען האט צוואר געשפיעלט א צווידייטיגע ראלע, אבער אים גאנצען אויפטרעטען געגען זיין פערבינדעטען וויל עס נישט.

דאצו זענען נאך געקומען די פערוויקלונגען אויף דעם באלקאן, וועגען וועלכע פראנקרייך וויל נישט אלעם נאכטהון ענגלאנד, ווייל עס האט דארט זיינע אייגענע אינטערעסען.

דייטשלאנד און עסטערייך־אונגארן אלס די צוויי גרעסטע מיליטער־שטאאטען פון מיטעל־איראפא זענען אויך געגוג שטארק, צו שיצען זייערע אינטערעסען געגען אלע פיינדע.

די ענגלישע פאליטיק האט געמוזט איינזעהען, אז איז געגאנגען צו וויט, און אצינד הייבט זי אן צוריק־צורעהען דאס שפיעל. דער אפיציעלער סימן פאר דער ענדערונג איז דער בעזוך, וועלכען דאס ענגלישע קעניגס־פאאר וועט דיעזע טעג מאכען אין בערלין. דער בעזוך האט שוין בעדארפט לאנג שטאטפינדען, ווייל דאס דייט־שע קייזער־פאאר איז שוין עטליכע מאל געווען אין לאנדאן. דער ענגלישע קעניג אבער האט דיעזע בעזוכע ביזהער ערווידערט נאר אין קלייגע פראווינץ־שטעדט פון דייטשלאנד, קיין בערלין איז ער נישט געקומען, ווי די עטיקעטע פערלאנגט. דער גרונד דערפאר איז געווען דאס געשפאנטע פאליטישע פערהעלטניס צווישען ביידע לענ־דער. און איבערדעם קען מען אצינד, ווען דער בעזוך ווערד יא אבגעשטאטעט, בעהויפטען, אז די פאליטישע געגנער־שאפט איז שוין שוואכער געווארען.

די הויפט־פערטרעטער פון דער יונגסטער ענגלי־שער פאליטיקער זענען די צוויי שטאאטסמענער, סיר עדוארד גריי, דער ענגלישע מיניסטער דעם אייסערן, און זיין פערטרעטער, סיר שארל הארדינגע, דער אונטערשטאאטס־סעקרעטער אים אייסערן מיניסטעריום. אויס די רעדען, וועלכע די ביידע פאליטיקער האבען לעצטענס געהאלטען, איז געווען צו זעהען, אז זיי ווילען אומדרעהען דעם דישעל און זיך אביסעל איבערבעטען מיט דייטשלאנד. סיר עדוארד גריי האט אויך איבער־געבעטען עסטערייך־אונגארן וועגען דער האלטונג פון דער ענגלישען פרעסע.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגען נומר די בילדער פון דער ענגלישען קעניג און פון די שטאאטס־מענער סיר עדוארד גריי און סיר שארל הארדינגע.

קאנצלער־קריזע אין דייטשלאנד.

דער דייטשע רייכסקאנצלער פירסט בילאוו איז היינט רעדיענינע, פון וועלכען עס ווערד אין דייטשלאנד אם מייסטען געשפראכען. זייט דריי חדשים דערצעהלט מען זיך בסדר, אז אט אט וועט ער רעזיגנירען. אבער ער בלייבט דערווייל ווייטער אויף זיין פאסטען און עס איז מעגליך, אז ער וועט לאנג בלייבען.

אין אמת'ן אבער מוז מען מודה זיין, אז זיין שטעלונג איז שטארק ערשיטערט. בילאוו איז א צייט לאנג געווען דער ליעבלינג פון דייטשען קאיזער; ווען ער איז מיט צעהן יאהר צוריק געווארען רייכסקאנצלער, האט ער בלויז געהייסען בערנהארד פון בילאוו. דער קאיזער פלעגט איהם צו רופען „מיין בערנהארד". האטשי ער האט אין זיין פאליטישער טהעטיגקייט נישט בעזונדערס גראסארטיגעם געלייסטעט, איז ער באלד ערנאנט געווא־רען צום גראף און דערנאך צום פירסט... ביסמארק איז געווארען גראף נאך דעם קריעג מיט עסטערייך און פירסט נאך דעם קריעג מיט פראנקרייך, בילאוו האט בעקומען דיעזע טיטעל אהן קריעגע און אהן זיעגע — בלויס ווייל דער דייטשע קאיזער האט איהם זעהר ליעב געהאט. בילאוו איז אויך זעהר א סימפאטישער מענש, א גלענצענדער רעדנער און א געשיקטער פארלאמענטא־ריער. אלס דיפלאמאט אבער האט ער קיין גבורות נישט בעוויעזען.

אין לעצטער צייט האבען געוויסע קרייזע אנגעהוי־בען געגען איהם צו אינטריגירען. די קאנזערוואטיווען זענען נישט צופריעדען מיט זיין שטייער־פאליטיק, די ליבעראלען ווילען איהם שטירצען, ווייל ער וויל נישט איינפיהרען א פרייע וואהלרעפארם צום פרייסישען לאנד־טאג: די הויפקרייזע זענען אויף איהם בייז, ווייל אין דער אנגעלעגענהייט פונ'ם קאיזערליכען אינטערוויו מיט א ענגלישען רעדאקטער, וועגען וועלכען עס איז אנגעמאכט געווארען אזא גרויסער רעש, האט בילאוו נישט געגוג ענערגיש פערטהיידיגט דעם קאיזער, אים געגענטהייל, ער

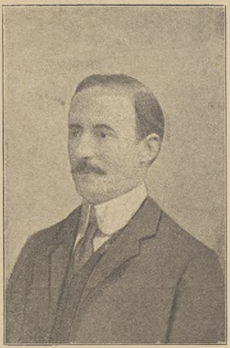

דער ענגלישע קעניג אין בערלין: דער אונטערשטאאטס־סעקרעטער סיר שארל הארדינגע.

האט נאר געזאגט, אז עס איז געשעהען א פעהלער און ער וועט טראכטען, דאס זאל נישט מעהר פארקומען.

אלע דיעזע זאכען צוזאמען האבען בילאוו'ס שטעלונג שטארק ערשיטערט און עס איז מעגליך, אז ער וועט באלד צוריקטרעטען.

אין אונזער היינטיגער נומער ברענגען מיר דאס בילד פון דעם רייכסקאנצלער פירסט בילאוו, לויט א ני־אריגינעלער פאטאגראפיע.

זעכצעהן מיליטערפליכטלינגע בעהאל־טען אין שטרוי.

„זוכען א שפילקע אין א וואגען היי", איז א בע־קאנט שפריכווארט און אין אמת'ן איז עס זעהר שווער צו געפונען א שפילקע אין א וואגען היי. אבער זעכצעהן מענשען, זעכצעהן גרויסע שטארקע מענער זאלען זיך בעהאלטען אין שטרוי און מיינען, אז מען וועט זיי נישט געפונען, דאס איז טאקי א נארישקייט און חאטשי א נארישקייט געלינגט אפט, דאסמאל איז עס דוקא נישט געלונגען...

די חכמה, זיך צו בעהאלטען אין שטרוי, איז איינגעפאלען זעכצעהן אונגארישע יונגען אין דער געגענד פון סאטאריאליא־אויהעלי נעבען דער גאליצישען גרעניץ. זיי האבען זיך בעדארפט שטעלען צום מיליטער און כדי פטור צו ווערען פון דער פפליכט, האבען זיי זיך געוואלט אריבערהאפען איבער דער גרעניץ. מען האט אויסגעפאקט עטליכע וועגען מיט שטרוי און אין דעם שטרוי זענען געלעגען אונזערע לייט בעהאלטען, אויף דעם וועג האבען זיי זיך געוואלט אריבערגנב'ענען קיין גאליציען.

די שפעקולאציע איז אבער נישט געלונגען. א פאטראל פון דער גרעניץ־פאליציי איז עס אויפגעפאלען, אז עס פאהרען עטליכע וועגען גאנץ הויך מיט שטרוי בעפאקט און נאר איין פויער פיהרט זיי אלע. צוערשט האט די פאליציי געמיינט, דער פויער וויל עפיס דורכ־שמוגלען פערבאטענע זאכען און זיי האבען איהם געהייסען פערקערעווען די וועגען צום פאליציי־הויז. דארט האט מען די וועגען אויסגעפאקט און ארויסגעשלעפט די זעכצעהן בחורים, לויטער געזונדע יונגען, ווי געבוירען צו זיין זאל־דאטען...

מען האט נאטירליך דעם פויער און די זעכצעהן לייט איינגעשפערט און נעגען זיי איינגעלייטעט א שטראפאונטערזוכונג.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א אר־גינאל בילד, וועלכעס שטעלט פאר, ווי די פאליציי ענט־דעקט די זעכצעהן פליכטלינגע אין שטרוי.

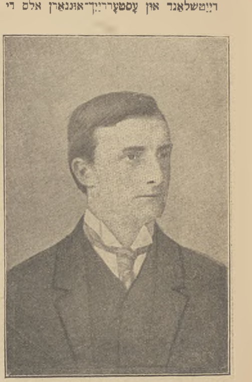

דער ענגלישע קעניג אין בערלין: דער ענגלישע מיניסטער דעם דעם אויסערן סיר עדוארד גריי.

די קריזע אין אונגארן: דער פרעזידענט פון אונגארישען רייכסטאג, יוליאוס יוסטה.

די קריזע אין אונגארן.

אונגארן, דאס לאנד, וואו יעדע קלייניגקייט, יעדע מינדערוויכטיגע פראגע רופט ארויס די גרעסטע קאנפליקטע און ווענען יעדער אנגעלעגענהייט ברעכט אוים א שווערע קריזע — אט דאס אונגארן האט נאך א בעזונדערע שפעציאליטעט; יעדער נייער שרייער, יעדער וואס ווארפט ארום מיט ראדיקאלע שלאגווערטער און פערלאנגט מעהר פון די אנדערע, בעקומט דעם גרעסטען איינפלוס און האט די גרעסטע דעה.

יאהרענלאנג האבען דארט פראנץ קאסוטה און גראף אפאני געפיהרט דאס רעדעל. פראנץ קאסוטה, אלס דער זוהן פון דעם אונגארישען „נאציאנאל-העלד" לודוויג קאסוטה, וואס זיין נאמען איז שטארק פאפולער אין גאנץ אונגארן, און גראף אפאני אלס דער גלענצענדסטע רעדנער אים גאנצען לאנד.

אט די צוויי מענער האבען די אונגארישע פאליטיק אין די לעצטע פאר יאהר אזוי שטארק בעאיינפלוסט און אלע אנדערע שטאאטסמענער טעראריזירט, ביז זיי האבען דאס גאנצע לאנד אריינגעפיהרט אין א שווערע קריזע, וועלכע האט געדראהט, די 1000-יאהריגע קאנסטיטוציע צו פערניכטען.

דאס פארלאמענט איז צעטריעבען געווארען מיט מיליטערישער געוואלט, די העכסטע בעאמטען האט מען אבגעזעצט און אויף זייער ארט ערנאנט קאיזערליכע קאמיסארע. די געזעצע האט מען נישט בעאכטעט און אין גאנצען לאנד האט געהערשט א פאליטישער מיש-מאש, אנ'אנארכיע.

דעמילט האבען פראנץ קאסוטה און גראף אפאני דערקענט, אז [illegible] זענען געגאנגען צו ווייט און האבען געזאגט: „השיבנו נאזאד!" זיי האבען אבגעשלאסען פריעדען מיט'ן קעניג און האבען איבערגענומען די רעגירונג מיט געוויסע בעדינגונגען.

קאיזער פראנץ יאזעף, וועלכער איז א גרויסער מענשען-קענער און וואס די ערפאהרונגען אין דער צייט פון זיין [illegible] יעהריגע רעגירונג האבען איהם געלערנט, ווי אזוי צו בעהאנדלען די שווערסטע פאליטישע פראגען, האט איבערגעגעבען די רעגירונג פון אונגארן אין די הענד פון לודוויג קאסוטה'ס זוהן, דעם גרעסטען געגנער פון דער האבסבורגער דינאסטיע. קאסוטה איז צוואר נאר געווען האנדעלס-מיניסטער, אבער אין אלע פאליטישע פראגען איז זיין ווארט געווען ענטשיידענד און די גאנצע פאליטיק איז געפיהרט געווארען לויט זיין קאמאנדא.

עס האט זיך אויך ארויסגעוויזען, אז דעם קאיזער'ס מיינונג איז געווען די ריכטיגע. פראנץ קאסוטה, דער פיהרער פון דער אונאבהענגיגקייטס-פארטיי, וואס איהר הויפטפראגראם איז: „לאז פון עסטרייך!" און זי שטרעבט מיט אלע מעגליכקייטען, אונגארן זאל ווערען א זעלבסטשטענדיגער שטאאט מיט אלע כללים און פרטים און זאל גאר נישט האבען מיט עסטרייך צו טהון — דערזעלבער פראנץ קאסוטה, האפענדיג די רעגירונג אין זיין האנד, איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אז א זעלבשטענדיגקייט וואלט אונגארן מעהר געשאדט ווי עסטרייך און ער האט בישלעכווייז אויפגעגעבען זיין פראגראם פונקט פאר פונקט. דאס הייסט נישט אייגענטליך פערלייקענט, נאר ארויסגערוקט אויף שפעטער, אויף „בעסערע צייטען". פראנץ קאסוטה האט אונטערגעשריעבען דעם ווירטשאפטליכען אויסגלייך מיט עסטרייך, האט צוגעשטימט, אז אונגארן זאל אין די לעצטע 10 יאהר צאהלען צו די געמיינזאמע אויסגאבען מעהר ווי פריהער; ער איז אויך געווען, צוצושטימען, דאס מיליטער-קאנטינגענט זאל פערגרעסערט ווערען און אפילו אין דער וויכטיגסטער פראגע, ווענען דער זעלבשטענדיגען אונגארישען באנק, איז ער אויך מודה, אז עס איז בעסער, עס זאל בלייבען ביים אלטען.

וואלט דאך אלסדינג געווען זעהר גוט, קומט אבער אויף אין אונגארן א נייער שרייער. דער פרעזידענט פון רייכסטאג, יוליאוס יוסטה, א מענש אהן בעזונדערע פעהיגקייטען, אהן „זכות-אבות", אהן איינפלוס, נאר א שטארקער ראדיקאלער, א מענש פון אייזערנער ענערגיע און ריקזיכטסלאזיגקייט, שטעלט זיך א קעגען די לאנגיעהריגע פיהרער פון דער פארטיי, פראנץ קאסוטה און גראף אפאני און זאגט: „עס מוז ערריכטעט ווערען א זעלבשטענדיגע באנק!" און אין דער פארטיי האט קיינער נישט דעם מוטה, עפענטליך אקעגענצוטרעטען.

און אזוי איז מאקי דער יוליאוס יוסטה מיט א מאל געווארען די וויכטיגסטע פאליטישע פיגור אין אונגארן און אלע פאליטיקער פון דער אונאבהענגיגקייטס-פארטיי ציטערן פאר איהם...

יוליאוס יוסטה איז די טעג ערשיענען ביים קאיזער אין אודיענץ, כדי זיין פלאן פארצולעגען און צו פרובען, אויב עס וועט איהם נישט געלינגען, אין דער באנק-פראגע צו בעקומען קאנצעסיעס פאר אונגארן. יוסטה איז דער מיינונג אז ווען דער קאיזער זאל געבען זיין צושטימונג צו דער זעלבשטענדיגער אונגארישער באנק, וועט די אונאבהענגיגקייטס-פארטיי איבערנעהמען אליין די רעגירונג אהן די אנדערע פארטייען פון דער איצטיגער קאאליציע און זי וועט אפילו די פערגרעסערונג פון מיליטער בעווילינען.

וואס דער קאיזער האט איהם געענטפערט, איז נישט בעקאנט. מען ווייסט אויך נישט, ווי אזוי די איצטיגע קריזע אין אונגארן וועט זיך ענדיגען. די גרעסטע וויסענשאפטליכע נאציאנאלע עקאנאמען און פראקטישע פינאנצמענער מיינען, אז אונגארן וועט דורך א זעלבשטענדיגער באנק ווערען ווירטהשאפטליך רואינירט און אויך דער קאיזער איז דאפון איבערצייגט און ער וויל דאס נישט דערלאזען.

אבער ווען אפילו יוסטה וועט אויספיהרען זיין פלאן און עס זאל איהם געלינגען, זיך ארויפצוזעצען אויפ'ן מיניסטער-בענקילע, וועט ער, זיצענדיג אז בענאן און איבערנעהמענדיג דאס אחריות פאר זיינע פלענע, זיכערליך איינזעהען, אז מיט פאליטישע שלאגווערטער און מיט ראדיקאליזמוס קען מען צוואר שטירצען א רעגירונג, אבער אליין רעגירען קען מען נישט. ער וועט אפשר אליין פערציכטען אויף דעם פלאן, וואס ער האט אויסגעקלערט און ווארטען, ביז [illegible] וועלען ווידער קומען אנדערע ראדיקאלע שרייער'ס און איהם ארונטערווארפען פונ'ם שטוהל, אזוי ווי ער טהוט אצינד דער איצטיגער רעגירונג...

ווי אזוי אבער דער סוף וועט זיין, איז איצט יוליאוס יוסטה די וויכטיגסטע פאליטישע פערזאן אין אונגארן און זיין אויפטרעטען האט ארויסגערופען א שווערע קריזע.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון אט דעם פרישען אונגארישען נאציאנאל-העלד.

[illegible]

דער נייער חכם־באשי פון קאנסטאנטינאפעל.

דער פאסטען פון א חכם־באשי אין קאנסטאנטינאפעל איז פאר די טירקישע יודען פון גרויסער וויכטיגקייט. דער חכם־באשי פון קאנסטאנטינאפעל איז דאס גייסטליכע אבערהויפט פון אלע טירקישע יודען, ער איז זייער רעפרעזענטאנט ביי דער רעגירונג און זיין שטעלונג איז גלייך צו דער פון די קריסטליכע פאטריארכען [illegible]

פאר די טירקישע יודען איז עס איבעריגעס זעהר וויכטיג, ווער עס בעקליידעט דיעזע שטעלע און איבערהויפט איז עס בעגרייפליך. אז ווען עס האט זיך אצינד געהאנדעלט, דיעזען פאסטען פריש צו בעזעצען, איז צווישען די יודען אויסגעבראכען א שארפער קאמפף.

אין די לעצטע יאהרען איז געווען חכם־באשי ר' משה הלוי. ווי מען דערצעהלט זיך, איז ער נישט לויט זיין געלעהרזאמקייט, נישט לויט זיין אנזעהען און נישט לויט זיינע פעהיגקייטען, ראוי געווען צו דיעזער וויכטיגער שטעלע. זיין וואהל האט ער געהאט צו דאנקען דער פראטעקציאן פון געוויסע הויף־בעאמטען און ער איז אויך געווען א שטארקע שטיצע פון דעם פריהערען קארופציאנס־סיסטעם, וואס האט געהערשט אין דער טירקיי.

דיעזען זומער, ווען עס איז אין דער טירקיי ווידער איינגעפיהרט געווארען די קאנסטיטוציע און די פריהערע בעאמטען האבען געמוזט אבטרעטען, האבען זיך אויך די

דער נייער חכם-באשי: ר' חיים נחום אין ראבינער-ארנאט.

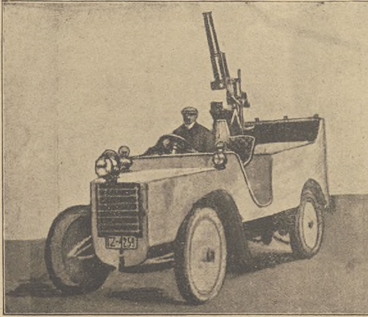

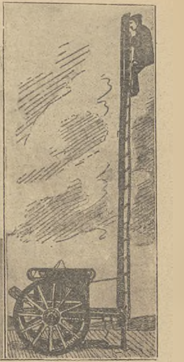

נייע קריעגס-ווערקציגע: די ארויפשיסענדע קאנאן און דער באאבאכטונגס-לייטערוואגען.

יודען אויפגעוועקט און אנגעוואנדט פון זיך דעם ביזהעריגען חכם-באשי, מיט וועלכע זיי זענען געוועזען אזוי נישט צופריעדען.

צום פראוויזארישען חכם-באשי איז ערנאנט געווארען ראבינער חיים-נחום, א מאדערן געבילדעטער, ציוויליזירטער מאן, וועלכער איז אין דער טירקיי שטארק אנגעזעהען און איינפלוסרייך.

צווישען די טירקישע יודען האט זיך ענטוויקעלט א שארפער קאמפף, ווער עס זאל ווערען שטאביל חכם-באשי. עס זענען פאראהאנען געוועזען פינף קאנדידאטען, די חכם-באשי'ס פון סמירנא, קאירא, באנדאר, ירושלים און ר' חיים נחום, דער פראוויזארישער חכם-באשי. די ארטהאדאקסע יודען האבען פארגעצויגען די אנדערע קאנדידאטען, אבער ווייל זיי האבען זיך נישט געקענט אייניגען אויף איינעם, איז עס געקומען צו צערשפליטערונג פון די שטימען און ר' חיים-נחום איז געוועהלט געווארען צום דעפיניטיווען חכם-באשי.

ר' חיים-נחום, דער נייער חכם-באשי, איז געבוירען אין מאגנעזיע (אזיאטישע טירקיי) אם 5 אפריל 1871. דארט האט ער געלערנט ביים רב אין זיין געבורטס-שטאדט. דערנאך איז געפאהרען אין די ישיבה פון טבריה, וואו ער האט געלערנט ביים רב ר' דוד אבו זצ"ל 4 יאהר. שפעטער בעזוכט ער די אראבישע ישולע אין ביירוטה,

דאס קאיזערליכע ליצעאום אין סמירנא און די יוריסטישע האכשולע אין קאנסטאנטינאפעל. נאכדעם ווי ער האט געענדיגט דאס וועלטליכע שטודיום, איז ר' חיים נחום געפאהרען קיין פאריז, וואו ער האט אין דעם דארטיגען ראבינער-סעמינאר געלערנט און בעקומען התרת-הוראה. גלייכצייטיג האט ער שטודירט אריענטאלישע וויסענשאפטען אין שפראכען. אים יאהר 1898 איז ער ערנאנט געווארען צום פראפעסאר אן דעם ראבינער-סעמינער פון קאנסטאנטינאפעל, וואו ער האט געהאלטען שיעורים איבער תלמוד ירושלמי, אגדה און מדרש. צו גלייכער צייט איז ער אויך געוועזען פראפעסאר פאר פראנצעזישע שפראכע אין דער טירקישען קריעגסשולע פאר שעניער אפיציערע.

אין אלע זיינע שטעלונגען האט ער זיך געצייכנט אלס זעהר פעהיג און טיכטיג און עס איז צו ערווארטען, אז אויך אלס חכם-באשי וועט ר' חיים נחום ענטוויקלען א פלאנמעסיגע ארבייט און אויך די ארטהאדאקסען וועלען מיט איהם זיין צופריעדען.

דער חכם-באשי ווערד איינגעפיהרט אין זיין אמט מיט גרויסע צערעמאניעס. דער צערעמאניען-מיניסטער האלט איהם אפ פון זיין וואהנונג אין א קאיזערליכען פארадע-וואגאן און פיהרט איהם צום קאיזערליכען פאלאסט, וואו ער ווערד פונ'ם סולטאן עמפפאנגען אין א פריוואט-אודיענץ. פון דארט בעגיבט ער זיך צום גראס-וועזיער און צו די אנדערע מיניסטער; דאסמאל וועט דער נייע חכם-באשי בעזוכען אויך די פרעזידענטען פון פארלאמענט און פון סענאט.

מיר ברענגען אין אונזער הייטיגער נומער צוויי בילדער פון דעם נייעם חכם-באשי, ר' חיים נחום, איינעם אין ציוויל-קליידער און דאס צווייטע אים אורנאט אלס ראבינער.

משותלח'ס יאהרען.

אין דעם בולגארישען דארף פאוועלסקא לעבט די בייערין קאבא וואסילקא, וועלכע האט עררייכט דאס אלטער פון 125 יאהר. זי איז נאך געזונד און געזונד קרעפטיג. איהר טעגליכע ארבייט צו בעזארגען, זי ארבייט נאך היינט, ווי מיט 50 יאהר צוריק און קיין מענש וואלט דערקענט, וויפיעל יאהרען עס ליגען שוין אויף איהרע פלייצעס.

דאס מערקווירדיגע אין דער זאך איז, אז די בייערין האט א זוהן, טהעאדאר, וועלכער איז שוין 100 יאהר אלט און עבענפאלס געזונד און קרעפטיג.

אין בולגאריען זענען אזוינע אלטע לייט נישט קיין זעלטענהייט. הונדערט יאהר אלטע מענשען טרעפט מען דארט עפטערס אין די דערפער. די אורזאכע דאפון איז די גוטע געזונדע לופט אין יענעם לאנד, ווי אויך דאס רוהיגע נאטירליכע לעבען און די געזונדע נאטירליכע נאהרונג, וועלכע זיי פיהרען און געניעסען.

אין אונזער הייטיגער נומער ברענגען מיר דאס בילד פון דער מאמען מיט'ן זוהן, וועלכע האבען עררייכט אזא זעלטען אלטער.

א נייער נאטור-מענש.

דאס „צוריקקעהרען צו דער נאטור" איז א שלאגווארט פון דער נייעסטער צייט. עס איז אמת, די מענשען ווערען אצינד וואס א מאל שוואכער און קראנקער און א געוויסער קרייז פון געלעהרטע בעהויפטען, עס איז דאס דאפאר וואס דער מענש האט זיך צוריקגעצויגען פון דער נאטור. ער איז געווארען פערוויילכלט, געשוואכט און ער ערהאלט זיין ארגאניזם נאר דורך קינסטליכע מיטעל, אהן לופט און אהן פרייער בעוועגונג.

אלס נאטירליך מיטעל דארפען עמפפעהלען זיי די קאלט-וואסער-קור, לופט- און זון-בעדער, וועגעטאריזמוס וכדומה. בקצור, דער מענש זאל צוריקקעהרען צו דער נאטור און ער וועט ווידער ווערען שטארק און געזונד.

ווי געוועהנליך ביי יעדער נייער שטרעמונג קומען אויך אויף ערשיינונגען, וואס מאכען די זאך א ביסעל לעכערליך דורך זייער איבערטרייבונג. און אזא מין ערשיינונג איז איצט אויפגעטרעטען אין מאילאנד (איטאליען).

א געוויסער לודוויג קאבנער, 38 יאהר אלט, געבירטיג פון האמבורג, רופט זיך דער „מענש פון דער נאטור" און ער ערנעט די אויפמערקזאמקייט פון די מאילענדער דורך דעם, וואס ער געהט ארום אין די גרעסטע פיעסט אויף די גאסען נאר אין ריינע לייווואנטענע קליידער. אהן א הוט און אהן שיך... קאבנער פיהרט אין אזא מין לעבען זייט 18 יאהר און פיהלט זיך דאביי זעהר גוט...

ער בעהויפטעט, אז נאט האט איהם אראב געשיקט, „גליקליך צו מאכען די מענשען" און ער וויל ערגיין ווייט אין בראזיליען גרינדען א נאטור-קאלאניע, וועלכע וועט זיין א מין גן-עדן פאר די מענשהייט...

מיר ברענגען אין אונזער הייטיגער נומער א אריגינאל בילד פון דעם נייעם נאטור-מענש לודוויג קאבנער.

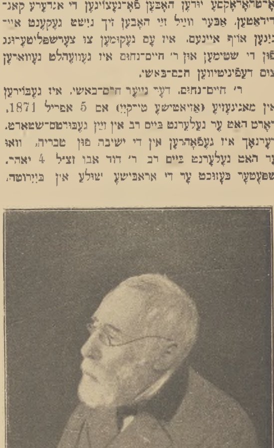

יוסף איזראעלס: צו זיין 85-סטען געבורטסטאג.

דער נייער נאטור-מענש

רייכסקאנצלער-קריזע אין דייטשלאנד: דער רייכס-קאנצלער פירסט בילאוו.

יוסף איזראעלס.

אם 27 יענער האט דער גרויסער יודישער קונסט-מאלער אין האלאנד, יוסף איזראעלס, געפייערט זיין 85-סטען געבורטס-טאג.

דער גרויסע קינסטלער, איינער פון די בעריהמטסטע איצטיגע מאלער איז נאך פריש און יונג און האט נאך ביז היינט נישט אויפגעהערט צו שאפען די גרעסטע קונסטווערקע.

איזראעל'ס ספעציאליטעט איז דאס האללענדישע פישער-לעבען. אט פון דעם מיליעה האט ער געשאפען די טהייערסטע בילדער, וועלכע וועלען בלייבען אייביגע קונסטווערקע. ער איז קיין טרוקענער מאלער, וואס מאהלט בלויז וואס ער זעהט. איזראעלס איז אויך סימפאטיקער און אין זיינע בילדער ליגט אזוי פיעל נשמה, אזוי פיעל טראגיק, אזוי פיעל ערנסט, אז זיי האבען א גרויסען קונסטגעשיכטליכען ווערטה. ער איז, ווי זיין ביאגראף דריקט זיך אויס, „דער שאפענהויער און דער ניעטצשע אין דער קונסט“.

יוסף איזראעלס איז געבוירען אם 27 יענער 1824 אין גראנינגען. זיין פאטער איז געווען קויפמאן און האט געלאזט זיינע קינדער שטרענג יודיש ערציהען. איזראעלס דערצעהלט אין זיין לעבענסבעשרייבונג: „איך דערמאן מיך נאך גוט, ווי איך פלעג מיט מיין ברודער יעדען טאג געהען אין שול אריין דאווענען. רעליגיאן האבען מיר געלערנט ביי איין אלטען בלינדען פאלנישען ראבבינער וועלכען מיר פלעגען טעגליך פיהרען אין שול. נאך ביז היינט שטעהט ער פאר מיינע אויגען, דאוענדיג ביי דער מזרח-וואנד. איהם האב איך אויך געוויזען, איידער ער איז בלינד געווארען, מיין ערשטעס בילד, פאר'שטעלענדיג אנ'אלטען יודישען מאן. דער אלטער ראבבינער בעטראכט דאס בילד מיט ערנסט און פרעגט: „פאר וואס זעהט ער אזוי טרויריג אויס? עס איז שוין דאס געלעגען אין מיין נאטור פון דער יוגענד אויס, צו מאלען אלעס ערנסט און טרויריג“.

איזראעלס האט זיך שוין אין זיין יוגענד געצייכנט אלס טאלענטפאלער מאלער און די וועלט איז אויף איהם אויפמערקזאם געמאכט געווארען, ווען ער האט אויסגעשטעלט אין גראנינגען דאס בילד פון א יוד, וועלכער שטעהט אויף דער גאס און פערקויפט טאבאק-פייקעס.

נאכדעם ווי ער האט זיך אויסגעבילדעט אין אמסטערדאם און אין פאריז, מאלט איזראעלס זיינע ערשטע צוויי בילדער פון דעם האלענדישען שיפער-לעבען. די בילדער ווערען דאס גרעסטע אויפזעהען און באלד איז איזראעלס א בעריהמטער מאלער. אויף אלע אויסשטעלונגען ווערען זיינע בילדער צו זעהען, די גאנצע פרעסע איז פול מיט זיין לויב; זיין קונסט ענטוויקעלט זיך פון טאג צו טאג און היינט ווערד ער גערעכענט אלס איינער פון די גרעסטע קינסטלער אין דער וועלט.

יוסף איזראעלס איז אויך א טיכטיגער שריפט-שטעלער און זיינע ביכער איבער שפאניען און מאראקא ענטהאלטען זעהר אינטערעסאנטעס מאטעריאל איבער די דארטיגע יודען און זייער געשיכטע.

איזראעלס קען אויך גוט העברעאיש און אינטערעסירט זיך שטארק מיט אלע יודישע ענינים.

ווי שוין דערמאנט, איז דער קינסטלער טראץ זיינע 85 יאהר נאך פריש און געזונד. יעדען טאג מאכט ער זיינע שפאצירגענגע איבער די גאסען פון האאג, ער געהט טריט ביי טריט, פערטיעפט אין מחשבות. זיין מוח ארבייט נאך ווייטער און קלערט וועגען נייע קונסטווערקע.

אין אמסטערדאם האט די קינסטלער-וועלט פעראנשטאלטעט צו עהרען פון זיין 85-געבורטסטאג א אויסשטעלונג פון זיינע בעסטע ווערק און די פרעסע פון דער גאנצער וועלט ווידמעט דעם גרייזען יובילאר אויספיהרליכע ארטיקעל און ווינשט איהם נאך א לאנג, לאנג לעבען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דעם בעריהמטען קינסטלער, און ווינשען איהם אריכת ימים ושנים.

א שרעקליכער רויב-מארד אין לאנדאן.

מיר האבען שוין אין אונזער לעצטער נומער קורץ בעריכטעט איבער דעם שרעקליכען רויב-מארד, וואס איז פארגעקומען פאריגע וואך אין לאנדאן.

אין אלטע צייטען פלעגען רייבער לאגערן אין די וועלדער און צווישען הויכע בערג אויף רייזענדע כדי זיי צו בערויבען.

אין נייעסטער צייט דרעהען זיך ארום אין די גרויסע שטעדט שווינדלער און שולערס, וועלכע פערנארען לייכטגלייביגע פערזאנען אין שפיעל-קעלערס און נעהמען ביי זיי צו די אפותיקי'ס.

אויף דעם באלקאן, אין קאווקאז, זענען אין לעצטע אונרוהיגע יאהרען עפטערס פארגעקומען פעלע, וואו באנדיטען זענען איבערגעפאלען די פאסט אדער רייזענדע מיט געלד און האבען זיי אויסגערויבט.

אבער אז אזא איבערפאל זאל זיך טרעפען אין אזא גרויסער שטאדט ווי לאנדאן, אויף א בעלעבטע שטראסע, אין מיטען העלען טאג, דאס וואלט זיך קיינער נישט געגלויבט...

און עס איז פאקט געשעהען!

אין דעם צפון'דיגען פיערטעל פון לאנדאן, וועלכעם מען רופט טאטטענהאם, זענען די צוויי באנדיטען, וועלכע שטאמען פון רוסלאנד און זענען געוועזען מיטגליעדער פון די רעוואלוציאנערע קאמיטעס, איבערגעפאלען א אויטאמאביל, אין וועלכען עס זענען געפאהרען בעאמטען פון א קויטשוק-פאבריק, פיהרענדיג מיט זיך א גרעסערע סומע געלד (85 פפונד שטערלינג, אזויפיעל ווי 750 רובעל, אדער 2000 קראנען) אויסצוצאהלען די ארבייטער. מיט רעוואלווערס פערוואונדען די איבערפאלער די בעאמטען, נעהמען צו דאס געלד און האבען זיך ארויף אויף א טראמוויי-וואגען.

דאס איז געשעהען אין מיטען העלען טאג, אויף א שטארק בעלעבטער גאס. דער קאנדוקטער פונ'ם טראמוויי-וואגען, זעהענדיג וואס עס איז געשעהען, וויל בלייבען שטעהען, אבער די צוויי רייבער צווינגען איהם מיט געלאדענע רעוואלווער'ס צו פאהרען ווייטער אזוי שנעל ווי

א דריי-יעהריג וואונדער-קינד: די דריי יעהריגע קלאוויער-קינסטלערין.

א גליקליך אונגליקליך קינד: דאס קינד, וועלכעס דער איטאליענישער קעניג האט אדאפטירט פאר זיין אייגענס.

דער סוף פון א קעניגנזוהן: מילאן כריסטיטש, דער זוהן פון פערשטארבענען ס רבישען קעניג מילאן.

נור מעגליך, כדי זיי זאלען אנטרינען ווע־ען פאר ווייערע פע־פאלגער, ווייל אינצווישען האט דאס פובליקום אויף דער נאס און אויך עטליכע פאליציסטען אנגעהויבען די רייבער צו פע־פאלגען.

דער קאנדוקטער קען זיך נישט העלפען און פאה־ט שנעל; די ביידע איבערפאלער שטעהען אויף דעם וואגען און שיעסען אויף ביידע זייטען, פערוואונדענדיג 20 מענשען, פון וועלכע 5 זענען נעשטא־בען.

אבער די פאליציי דערשרעקט זיך נישט. אויף ביציקעלס און אויטאמאבילס יאגט זיך נאך די רייבער און באלד זעהען זיי, אז עס איז נישט מעהר מעגליך צו אנטלויפען. כדי נישט צו פאלען אין די הענד פון די פאליציי, דערשיעסען זיי זיך זעלבסט. איינער בלייבט אויפ׳ן ארט טוידט, דעם אנדערן ברענגט מען אין שפיטאל אריין, וואו ער יאנגעלט מיט׳ן לעבען.

דיעזער עבענזא שרעקליכע ווי פ־עכע רויב־פאל בילדעט דאס טאגעס־געשפ־עך אין גאנץ לאנדאן, די צייטונגען ווערען נישט מיער, צו ברענגען אויספיהרליכע בעריכטע און איינצעלהייטען איבער די רייבער, ווער זיי זענען און וואס זיי האבען ביז איצט געטהון.

די שאוויניסטישע בלעטער בענוצען די געלעגענהייט, אויפצופאדערן די רעגיערונג, זי זאל ווידער בע־שרענקען די איינוואנדערונגס־פרייהייט קיין ענגלאנד, וועו די פ־עמדע איינוואנדערע־, וועלכע מען האט אזוי נאסט־פריינדליך איפגענומען, בעצאהלען דאפאר מיט רויב און מא־ד.

נאטירליך ליעגט אין דיעזער בעהויפטונג פיעל איבערטרייבונג. מען קען נישט פע־אנטווארטליך מאכען אלע איינוואנדערער פאר איינעם אדער צוויי — שארען אבע־ קען די זאך דאך.

אין אונזער היינטיגער נומער ברענגען מיר צוויי ארינינעלע אילוסטראציעס וועלכע שטעלען פא־, ווי די צוויי באנדיטען איבערפאלען דאס אויטאמאביל און ווי זיי שיעסען אויף דעם פובליקום פונ׳ם טראמוואי־וואגען אוים.

א גליקליך אונגליקליך קינד.

דאס ש־עקליכע אונגליק פון מעסינא הערט נישט אויף צו בעשעפטיגען די גאנצע וועלט. חאטשי עס איז שוין מעהר ווי א חודש פאריבערנעגאנגען, האבען זיך די איטאליענער נאך נישט בערוהיגט. עס האט זיך אויך ארויסגעוויעזען, ווי שלעכט די ארמיניסטראציע און דאס מיליטער אין איטאליען זענען ארגאניזירט. פונ׳ם אויסלאנד איז געקומען פיעל מעהר הילף ווי פון אינלאנד, די אדמיניסטראציע און דאס מיליטער איז געווען קאפלאז און עס איז נאך ביז היינט. גאנצע גאסען אין מעסינא געפינען זיך נאך היינט אין רעמועלבען צושטאנד, ווי פאפיער וואכען, און טויזענדער פערוואונדעטע זענען געשטא־בען, ווייל מען האט זיי נישט געראטעוועט צו דער רעכטער צייט. די בירגער פון מעסינא האבען בענוצט די געלעגענהייט, זיך צו בערייכערן און עס איז געקומען אזוי ווייט, אז מען האט דעם בירגערמייסטער און צוועלף מיטגליעדער פון געמיינדעראטהע געשטעלט פא־ א קריענס־געריכט...

וועו מען זאל געוועזען רעכטצייטיג קומען צו הילף וואלטען פיעל מעה־ מענשען געקענט געראטעוועט ווערען. אבער די איטאליענער זענען נישט געקומען צו דער צייט און די פריוואטע, וואס האבען געוואלט ראטעווען, האט מען נישט צוגעלאזט.

דעם ששא־קסטען אנטהייל אין דער רעטונגס־ארבייט האט גענומען דער קעניג און די קעניגין און די מיטגליעדער פון דע־ רעגיערונג וואלטען זיך געמענט דאס קעניגספא־ נעהמען צום מוסטע־...

אויסער דער בעטהיילונג אין די רעטונגס־ארביי־טען האט דער קעניג וויקטא־ עמאנועל נאך בעוויעזען א זעלטענעם אקט פון רחמנות און גוטסקייט. צווישען די לעבעדיגע גע־עטעטע געפונט זיך אויך א קליין קינד. וואס זיינע עלטערן און די גאנצע פאמיליע איז אומגעקומען ביי דער קאטאסטראפע.

אט דאס קליינע ארימע ווערימל האט דער קעניג אדאפטירט פאר זיין קינד און האט איהם א נאמען גע־געבען הומבערט. נאך זיין פאטער, דעם קעניג הומבערט.

דאס אונגליכע קינד, וואס מיר ברענגען זיין בילד אין אונזער היינטיגער נומער, האט געווינסטענס א גליק־ליכע צוקונפט פאר זיך.

דריי־יעהריגע קלאוויער־קינסטלערין.

„עס גיבט קיין קינדער נישט מעהר!“ הערט מען היינט איבעראל זאגען. אין אמת׳ן טאקי זענען אונזערע היינטיגע קינדער פיעל קלוגער ווי די פריהערינע, ווייער פערשטאנד איז שא־פער און קיים ווערד א קינד 8—10 יאהר אלט, פע־שטעהט עס שוין אלסדינג ווי א גרויסער...

די מכה איז נא־, וואס פריהער פלעגען די קינדער זיין קינדיש און די גרויסע מענשען זענען געווען קלוג. ער־פאהרען און איבערלעבט — היינט זענען די קינדער קלוג איבערגעשפיצט און ווען זיי ווערען גרוים, מאכען זיי נא־ישקייטען און פעראונגליקען זיך און אנדע־ע...

וואס די אורוואכע דאפון זאל נישט זיין, פערדיענט עס דאך אלס א מערקווירדיגקייט צו ווערען פערצייכנעט, אז אין בערלין געפונט זיך איצט א דריי־יעהריג קינד, וועלכעס שפיעלט וואונדערבאר פיאנא און וועלכעס האט דיעזע טעג קאנצע־טי־ט פא־ן דייטשען קאיזער מיט גרויס ערפאלג.

דאס וואונדערקינד, א מעדכען מיט׳ן נאמען פילא־אוריא, איז די טאכטער פון א שפאנישען ארצט, וועלכער וואהנט אין בערלין־שארלאטענבורג. איהר שטיעפפרודע־, דער נייניעהריגע פעפיטא א־ריאלא, איז עבענפאלס א מוזיק־קינסטלער און האט שוין עבענפאלס פא־ דעם קאיזער ווילהעלם געשפיעלט. די מוזיקאלישע וועלט זאגט די וואונדער־קינדער צו א גרויסע צוקונפט.

מיר ברענגען היינט דאס בילד פון דעם דריי־יעהריגען וואונדער־קינד, זיצענדיג ביים קלאוויער.

א פרוי אלס ריכטער: פרויליין קריסטענזען, וועלכע איז אין קאללערופ (דענעמארק) ערנאנט געווארען אלס ריכטערין.

דער סוף פון א קעניגס־זוהן.

זייטדעם דער קעניג אלעקסאנדער פון סערביען איז מיט 5 יאהר צוריק אין בעלגראד ערמא־דעט געווארען, האט די דינאסטישע פאמיליע אב־ענאוויטש אויפגעהערט צו עקסיסטירען. אבער נאר אפיציעל... נישט־אפיציעל איז עס געווען א בעקאנטער סוד, אז קעניג אלעקסאנדער־ס פאטע־, קעניג מילאן, האט געהאט נאך א אונעהעליכען זוהן, וועלכער פיהרט דעם נאמען מילאן כריסטיטש. מילאן כריסטיטש איז ערצויגען געווארען אין קאנסטאנטינאפעל, און ער האט אויך דאקומענטע, וואס בעווייזען, אז קעניג מילאן האט איהם אפיציעל אנערקאנט אלס זיין זוהן און ער האט דאס רעכט, צו פערלאנגען דעם פאטע־ס קרוין.

דער איטציגער סע־בישען קעניגספאמיליע האט די מעשה נישט געשמעקט. מילאן כריסטיטש איז אוים מורא פא־ די סערבישע פאליטיקער אוועק קיין פא־יז, וואר־טענדיג דארט אויף א געלעגענהייט, ווען ער וועט אב־נעהמען די ירושה פון זיין טאטען...

אבער עס דויערט איהם א ביסעל צו לאנג. ווי פערוויקעלט עס זענען נישט די פאליטישע סערהעלטניסע אין סערביען, איז די זאך נאך נישט אזוי ווייט געקומען מען זאל אוים־ופען מילאן כריסטיטש צום קעניג. דעם טהראן־קאנדידאט איז דערווייל אויסגעגאנגען דאס געלד און קיינער האט איהם נישט מעהר געוואלט בארגען. עס איז איהם אלזא נישט געבליעבען קיין אנדע־ע ברירה, ווי אויפצוטרעטען אים בוראפעסטע־ א־פעאוס־טהעאטער אלס קאפא־עט־זענגער... וואס טהוט מען נישט צוליעב פרנסה, אפילו ווען מען איז דער זוהן פון א קעניג!

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומע־ דאס בילד פון דעם אונגליקליכען קעניגס־זוהן.

רויבמארד־פערזוך אין בערלין: די יובילערין אידא ריכטער ווערד פון די דריי באנדיטען איבערגעפאלען.

דוד שפירא, דער בעפרייער פון פראג

היסטארישער ראמאן אוים דער צייט פונ'ם דרייסיגיעהריגען קריעג

בעארבייטעט נאך א. ע. בראַכפ געל.

(III פארטזעצונג *).

— דוד שפירא! דוד שפירא! — שרייט אסתר א.בערראַשט — מוהמע־לעבען, וואס רעדסטו? דוד שפירא איז געוואָרען א העלד! ניין! דאס קען נישט זיין, א נייער גדעון, וואס זאל בעפרייען די יודען פון די פלשתים, וועט נישט מעהר אויפשטעהען! דוד שפירא, דער מיאוסער אקסען־סוחר רעדט נישט אינ'ם נאמען פון גאָט און גאָט'ס גייסט רוהט נישט אויף איהם! דאס איז נישט אמת. דאס קען נישט זיין, דאס דאַרף נישט זיין! — רעד דו, טאַבעלע, מיין טייערע פריינדין! זאָג, אז עס איז א ליגען. די אלטע מוהמע רעדט נאַרישקייטען, זי האט פאַר שרעק פערלוירען דעם שכל און רעדט פונ'ם שלאָף!

מיט דיעזע ווערטער ווענדעט זיך אסתר צו איהר פריינדין אסתר'ל קארא וועלכע איז אינצווישען אריינגעקומען אין איהר צימער.

— זאג, זאג איהר דעם אמת, טאַבעלע — רופט די אַלטע מוהמע — זאג איהר דעם אמת. דו האסט עס געהערט אַזוי גוט ווי איך! ווען אסתר קאַטץ וויל נישט גלייבען איהר אלטער מוהמע, דעם מהר"יל'ס אלמנה, וואס פון איהר מויל איז נאך קיינמאל נישט ארויסגעקומען א נישט־אמת ווארט — ווען זי וויל נישט גלויבען איין אלטער, 70־יעהריגער פרוי, וואס וועט באלד שטעהן פאַר גאָט'ס שטוהל. אפשר וועט זי דיר גלויבען, דיר דעם אייניקעל פון דעם גרויסען רב ר' אביגדור קארא, זכרונו לברכה, וואס ער איז נישט געוועזען קיין קלענערער מיוחס ווי די פאַמיליע קאַטץ! פערלייקען נישט דעם אמת אוים פאלשער פיינדשאפט. נאָר זאָג איהר די וואַהרהייט!

— אסתר, עס איז אמת, וואס די עהרווירדיגע פרוי לעוו זאגט — ענטפערט טאַבעלע — ווען אונזערע מענער זענען ארויסגעקומען פון דער שוהל, האט דער רב געגעבען דעם פארשטעהער ר' יואל צמח זיין גאַנ'ץ פערמעגען און ער מיט זיין זאהן דוד האבען פערזאַמעלט ארום זיך אַלע שטאַרקע און מוטהיגע מענער פון אונזער קהלה: בת־שבע מיט זיינע פיער זוהן, שמואל האמפעש מיט זיין איידעם, רבקה'לע לעוו'ס ביידע זוהן, די 5 ברידער פינקאס, הערץ, פישעל, דער שוחט ר' אליי און נאך נאך פיעל יודישע מענער. אַזוי פיעל, אַז די גאַס איז אַזש שווארץ געוואָרען פאַר אַזוי פיעל מענשען... זיי זענען אַלע געגאַנגען צום גענעראל טשערנין, וואס קאמאַנדירט די אלט־שטאדט און צום שטאַטהאלטער און האבען ערקלערט, אַז די יודען האבען בעשלאָסען, צו קעמפפען פאַר'ן קאיזער און פאַר דער שטאדט גלייך מיט אַלע בירגער. זיי האבען אויך איבערגעגעבען דעם שטאַטהאַלטער צווייהונדערט־פינפציגטויזענד דוקאַטען און די 800 שטיק בהמות, וועלכע דוד שפירא האט אויפגעקויפט... מען זאגט, אַז אקעגען 3000 יודישע מענער האבען זיך געשטעלט צום קאַמפף. דער שטאַטהאַלטער איז זעהר צופריעדען געוועזען, ער האט געהייסען אנטהון דוד שפירא די קליידער פון א הויפטמאַן און איהם געמאַכט צום קאמאַנדאַנט איבער די יודישע קעמפפער. ער האט איהם אויך ערלויבט אנצונעהמען א בעזונדערע פאהן, כדי די יודישע קעמפפער זאלען וויסען, וואו עס איז זייער פלאַץ. דוד שפירא האט זיך געמאַכט א גרויסע פאהן מיט א מגן־דוד אויף דעם שפיץ און אַלע יודען זענען איהם נאָכגעגאַנגען!

אסתר קאַטץ קען זיך נישט מעהר האַלטען אויף די פיס. איהר פנים איז בלאַס ווי דער טויט.

— נו, האסטו שוין געהערט! — רופט די אַלטע מוהמע — האסטו שוין געהערט און גלייבסט אצינד! אוי, ווי פריי איך מיך, אַז איך האב עס דערלעבט צו זעהען, ווי מיינע ברידער נעהמען זיך צוזאמען און ווילען קעמפפען פאַר זייער לעבען. און אַז די שטאלצע אסתר קאַטץ מיט איהר געלד און מיט איהרע דיאַמאַנטען איז נישט אַזויפיעל ווערטה ווי דער מינדעסטע יודישע מאַן, וואס קען ערגרייפען דאס שווערד!

אסתר פרובט זיך צו פאַסען.

— מיר וועלען זעהען, אויב זיי וועלען בעווייזען גבורות, ווען די שוועדען וועלען קומען — זאָגט זי פערביסען — אדער אויב זיי וועלען נישט אויסבריכען אין א געוויין ווי אַלטע ווייבער. ווען די זאַך וועט ווערען ערנסט! מיר וועלען זעהען, אויב מען וועט נישט שפעטער בעדאַרפען אנקומען צו דער שטאלצער, הערצלאָזער אסתר קאַטץ. זי זאל בעווייזען איהר גוט האַר'ץ און רעטען די יודישע געמיינדע מיט איהר געלד און מיט איהרע דיאַמאַנטען! דעמאלט וועלען מיר זעהען, ווער עס וועט האבען רעכט!

די אַלטע פרוי פערשטעהט נישט רעכט, וואס אסתר מיינט. איהר פנים איז רוהיג און זיכער. „אסתר קאַטץ" — זאָגט זי — „מיר וועלען עס זעהען" מיט דיעזע ווערטער נעהט זי אַרויס פון צימער.

אסתר אָבער קען זיך נישט מעהר איינהאַלטען. מיט א געוויין פאלט זי איהר פריינדין אויף'ן האלז און זאָגט: פאַר דיר, מיין איינציגע פריינדין, מוז איך אויסשיטען מיין האַר'ץ — וויל עס צערשפרינגט מיר, אָבער נישט היינט, ערשט מאָרגען אויף דעם בית־הקברות! דאָרט וויל איך בעגראָבען דאס, וואס מאַכט מיך שטאלץ און אויפוועקען דאס, וואס שלאָפט אין מיין האַר'ץ.

זעכסטעס קאַפיטעל.

דער ענטשלוס פון די פראַגער יודען, זיך צו בעטהייליגען אין דעם קאַמפף, האט ערוועקט גרויס אויפזעהען. נישט ווייניגער איז בעוואונדערט געוואָרען די גרויסע סומע געלד, וועלכע זיי האבען דעם שטאַטהאלטער איבערגעגעבען, צום פערטהיילען צווישען די פערטהיידיגער פון דער שטאדט. די קריסטליכע בעפעלקערונג וועלכע האט ביז איצט תמיד געקוקט אויף די יודען מיט האס און פעראַכטונג, איז געוואָרען פריינדליך צו זיי און אין פראַג האט אויפגעהערט דער אונטערשיעד צווישען יוד און קריסט.

דאס אויפטרעטען פון די יודען האט אויך שטאַרק פערבעסערט די לאַגע פון דער שטאדט. די גענעראַלע, פאַר אַלע דער שטאַטהאלטער, האבען געזעהען, אַז דער יוד דוד שפירא קען בעסער ווי זיי אַלע געהיימניסע פון די שוועדען, און אַז ער פערשטעהט זיך אויך גוט אויף דעם קריעגס־האַנדווערק. אונטער זיין קאמאנדא זענען די יודישע מענער, וועלכע האבען קיינמאל קיין שווערד אין דער האַנד געהאַלטען, געוועזען טיכטיגע קעמפפער אין זייער ענטשלאָסענהייט, זייערע רוהיגע בעוועגונגען איז געוועזען ווי פון לאַנג געאיבטע זאלדאַטען. זיי, וואס האבען ביז איצט מורא געהאַט פאַר יעדען קריסטליכען קינד, זענען מיט איינמאָל געוואָרען פול מוטה און ענטשלאָסענהייט...

אין דער צייט אָבער, וואס די בירגער פון דער אלט־ און נייטשטאדט האבען מיט אזא פריידע בעגריסט דאס אויפטרעטען פון די יודען, האבען די עדעללייט פון דעם הראַדשין נישט אויפגעהערט צו לאַכען פון דוד שפירא, פון זיינע ערצעהלונגען און פון זיינע אונטערנעהמונגען.

זיי האבען פאַר די שוועדען נישט אַזוי שטאַרק מורא געהאַט, ווי די בירגער פון פראַג. דער הראַדשין, דער שטאַדט־טהייל, וואס איז צומייסט פונ'ם הויכען אדעל בעוואהנט, איז געוועזען שטאַרק בעפעסטיגט. יעדעס הויז איז דאָרט עבענפאַלס געוועזען א קליינע פעסטונג פאַר זיך; יעדער עדעלמאַן האט א מענגע פון קנעכט און דיענער צו זיין פערפיגונג, וואס היטען און שיצען זיין פעסטע בורג. דער הראַדשין האט אויך אים פאַריגען יאהר ווייניגער געליטען פון די שוועדען, ווי די אַנדערע טהיילע פון דער שטאדט. זיי איז איבערדעם גרינג געוועזען צו לאַכען.

דאס לאַכען וואלט זיך זיי אָבער געוועזען אָבגעגלוסט, ווען זיי וואלטען געוואוסט דאס, וואס דוד שפירא ווייסט. מיר האבען שוין פריהער געהערט, ווי דוד שפירא האט דערצעהלט זיין פאַטער און דעם פארשטעהער יואל צמח, אַז ער האט איינגעבראַכט צוויי שוועדישע שפּיאָנען אין שטאדט אריין און האט זיי געפיהרט צו א פערטרויענסמאַן פון די שוועדען. זיין פפליכט איז אייגענטליך געוועזען, דאס צו מעלדען דעם שטאַטהאלטער. ער האט דאס נישט געטהאָן אוים מורא. טאמער וועט מען איהם אַליין פערדעכטיגען אלס פערראַטהער פון דער שטאדט און פעראַנטוואָרטליך מאַכען די גאַנצע יודישע געמיינדע, און צווייטענס איז דער פראַגער פערטרויענסמאַן פון די שוועדען געוועזען א מאַן פונ'ם אַדעל און דער שטאַטהאלטער וואלט זיכער נישט געגלויבט דעם יודישען אקסען־סוחר א מעשה געגען א „עדעלמאַן". דוד שפירא האט עס איבערדעם געפונען פאַר בעסער צו שווייגען און צו צערשטערען דעם פלאַן פון די שוועדען ווי ווייט ער וועט נאָר קענען.

דער פערטרויענסמאַן פון די שוועדען אין פראַג איז געוועזען דער געוועזענער קאיזערליכער ריטמייסטער אַראַוואַלסקי, א מאַן פון 48 יאהר, ברוטאַל און געלד־גיעריג, א כאַראַקטער, ווי ער האט נאָר געקענט אויסוואַקסען אין יענע שרעקליכע צייטען.

אַראַוואַלסקי איז געוועזען א פריינד און פערטרויענסמאַן פון דעם אָבערגענעראַל וואַלענשטיין, וועלכער האט אים 30־יעהריגען קריעג געשפיעלט אַזא גרויסע ראָלע. ער איז אויך געוועזען איינער פון די, וואס האבען אין וואַלענשטיין'ס נאַמען אונטערהאַנדעלט מיט די שוועדען, כדי דעם קאיזער צו פערראַטהען. דער פלאַן איז ענטדעקט געוואָרען, וואַלענשטיין איז געטעדטעט געוואָרען דורך די אייגענע גענעראַלע און זיינע מיטהעלפער האט מען געשטעלט פאַר א קריעגסגעריכט. אַראַוואַלסקי איז עס געלונגען, זיך אַרויסצודרעהען פון דעם טויט, מען האט איהם בלויז דעגראַדירט און ערקלערט פאַר אונפעהיג, ווייטער צו דיענען ביים קאיזערליכען מיליטער.

אַראַוואַלסקי האט זיך דעמאלט בעזעצט אין פראַג. זיין געבורטסאָרט. האט געקויפט א ווייַנגאָרטען אם פוס פונ'ם בערג, וואס פיהרט אַרויף צום הראַדשין און איז געוואָרען א ווייַנבויער. האָטשי ער איז געוועזען פונ'ם אַדעל און וואלט געקענט אין פראַג שפיעלען א געוויסע ראָלע, האט ער געלעבט צוריקגעצויגען. ערשטענס האבען עס זיינע בעשרענקטע געלד־מיטעל נישט ערלויבט, צו לעבען אין גרויסען ווי די עדעללייט, און צווייטענס האט ער געגאָלטען אַלס פערראַטהער און די אַריסטאָקראַטיע האט איהם פעראַכטעט.

אַראַוואַלסקי האט געלעבט רוהיג און צוריקגעצויגען. אָבער אין זיין האַר'ץ איז דער האס געגען די קאיזערליכע אַרמעע נישט געוועזען אים גאַנצען פערלאָשען. ער האט נאָר געוואַרט אויף דעם פאַסענדען מאָמענט, זיך נוקם צו זיין אין די, וואס האבען איהם פערשטויסען, און דיעזען מאָמענט האט ער אצינד געפונען.

אַראַוואַלסקי'ס ווייַנגאָרטען און זיין הויז האבען זיך געפונען גראַדע ביים פוס פונ'ם בערג, וואס פיהרט אַרויף אויף דעם הראַדשין. דורך הויכע ביימער געשיצט איז עס געוועזען א גוט בעהאַלטעניש און עס איז קיינעם נישט איינגעפאַלען צו קלערען, אַז פון דאַנען דראָהט דער שטאדט א געפאַהר.

—

*) נייע אַבאָנענטען ערהאַלטען די פריהערדיגע פאָרטזעצונגען אויף פערלאַנגען גראטיס צוגעשיקט.

אין דער צייט, ווען די יודישע געמיינדע אין פראג האט בעוויזען אזא זעלטענעם העלדענמוטה, וועלכער האט ארויסגערופען די אנערקענונג און בעוואונדערונג פונ'ם שטאטהאלטער און פון דער גאנצער בעפעלקערונג, זענען געזעסען אין אדאוואלסקי'ס וואהנונג צוויי מענער, פערטיעפט אין א שמועס. זיי האבען אבער נישט בלויז געשפראכען און גערעדט, נאר אויך אנשטענדיג געטרונקען — דאס איז געוועזען צו זעהען פון די עטליכע אויסגעליידיגטע פלעשער, וואס זענען געלעגען אונטער'ן טיש און פון די פילע גלעזער וויין, וועלכע די ביידע פערשוינען האבען געהאלטען אין די הענד.

איינער פון די ביידע פערשוינען, מיט דער רויטער נאז און מיט דעם ברייטען, אויפגעבלאזענעם פנים, איז אונז שוין בעקאנט. עס איז דאס דער גענעראל הארטיק, בעפעהלסהאבער פון דער בעהמישען רייטעריי, וועלכער האט אזוי שטארק אויס אונזער דוד שפירא חוזק געמאכט. די רייטעריי האט אייגענטליך אין דער געבירגיגען געגענד פון פראג נישט געהאט וואס צו טהון און איהר גאנצע אויפגאבע איז געוועזען, צו בעוואכען דעם אויסקונפטס־דיענסט און צו דיענען אלס משולחים צווישען דעם קאיזערליכען הויף און דעם קריעגספלאץ. דאן הארטיק האט איבערגענומען די אויפגאבע, צו בעוואכען דעם פאליציי־דיענסט אין פראג און אומגעבונג. אבער ער האט די מייסטע צייט פערברענגט מיט טרינקען און קארטען־שפיעל ביי אדאוואלסקי און האט זיך וועגען זיין דיענסט ווייניג וואס געקימערט. זיין אויסזעהען איז ווי פון א פערווייכלטען, פערנאכלעסיגטען, פוילען מענש.

אדאוואלסקי דאגעגען האט דאס אויסזעהען פון א הויכען, שטארקען, קרעפטיגען מאן. זיינע טיעפליעגענדע אויגען, די שארפע געבויגענע נאז, דער שווארצע שניר־בארד און די שמאלע ליפען, אויף וועלכע עס שוועבט תמיד א סאטיריש לעכעלן, געבען איהם דאס אויסזעהען פון א מענש, וואס לאכט אויס דער גאנצער וועלט. וואס האטשי ער איז שוין אויסגעשטאנען אזוי פיעל צרות, מאכט ער זיך נאך נישט דאפון און דורך זיין קאפ לויפען כסדר ווילדע פלענע און אבענטייערליכע געדאנקען.

— ווייסטו ברודער הארטיק! לאכט אדאוואלסקי — דאס איז דאך טאקי באמת זעהר קעסטליך! די יודען פון פראג זענען געוואָרען העלדען און געהען אין דער מלחמה! דערצעהל מיר דאך אלעס אויספיהרליך. האב קיין מורא, עס הערט אונז קיינער נישט! פון וואנען האט זיך גענומען צו דיעזע געמל'טע לומפענקערלע דער מוטה צו אזא שריט, און ווי קומט עס, אז דער שטאטהאלטער גראף קאללאראדא און די גענעראלע קינסקי, טשערנין ווילען עס דולדען, אז דיעזעס פערשטונקענע פאלק זאל ארויס פון זיינע שמוציגע לעכער און זיך אויסמישען מיט די קריסטליכע בירגער?

— עס איז טאקי לעכערליך און נישט צום בעגרייפען — ענטפערט הארטיק — איך ווינש מיר נאר צו זעהען, ווי די שווערדען וועלען אנקומען!... אוי, וועט עס זיין קאמיש צו הערען דאס געשריי און דעם יאמער פון די יודישע העלדען, ווען די שווערדען וועלען געבען דעם ערשטען קאנאנענשאס!

— ווער קאמאנדירט אט דיעזע קאמישע העלדען?

— פרעגט אדאוואלסקי.

— דער רב שמעון שפירא און זיין זוהן, דער דוד שפירא! — ענטפערט הארטיק.

— אזוי, אזוי? — דרעהט אדאוואלסקי מיט דער נאז — און ווי קומט עס, אז דער שטאטהאלטער האט זיי דאס בעוויליגט?

— גענוי ווייס איך דאס נישט! ענטפערט הארטיק — ווי ווייט איך האב געהערט, האט דער דוד שפירא דעם שטאטהאלטער פערדרעהט דעם קאפ און איהם דערצעהלט פערשיעדענע זאכען פון די שווערדען!

— אזוי, אזוי? — זאגט אדאוואלסקי — דוד שפירא האט דעם שטאטהאלטער געברענגט נ א כ ר י כ ט ע ן איבער די שווערדען און זייערע שטעלונגען? — פון וואנען ווייסט ער דאס?

— איך בין אויך דאבוי געוועזען — ענטפערט הארטיק — נעכטען, ווען מיר זענען געגאנגען צום קריעגסראטה, איז אנגעקומען דוד שפירא, בעטענדיג ביים שטאטהאלטער א פאסיערשיין, כדי ער זאל קענען ברענגען אין שטאדט אריין די אקסען, וועלכער האט געקויפט...

— נו, און וואס ווייטער? — אונטערברעכט איהם אדאוואלסקי מיט אונגעדולדיג.

— דער שטאטהאלטער האט איהם אויסגעפרעגט, ווער ער איז און פון וואנען ער איז געקומען און דער יוד האט דערצעהלט, אז ער קומט פון בוכלוי, וואו עס שטעהען די שווערדען אויף דעם וועג קיין פראג. ער האט אויך געזאגט, אז לויט זיין מיינונג וועלען די שווערדען די שטאדט גאנץ בעשטימט איבערפאלען פון דער קליינזייט, ווייל אויף דעם וועג ברויכען זיי נישט אריבערצוקומען איבער וואסערן וואו עס זענען אלע בריקען צערבראכען...

— פי, פי, פי! — ברומט אדאוואלסקי — ווי דער יודענקערל ווייסט אזוי אלסדינג!...

אין דעם מאמענט הערט זיך עפ'ס א גערויש אים צימער, אדאוואלסקי קוקט אונרוהיג אין א דונקעל ווינקעל פונ'ם צימער, דארט וואו עס שטעהט א גרויסער שראנק.

— וואס איז דאס פאר א גערויש? פרעגט הארטיק דערשראקען, ריכטענדיג זיין בליק אויף דעמזעלבען ווינקעל.

— עה, גאר נישט — בערוהיגט איהם אדאוואלסקי — עס מוזען זיין מייז אין שראנק... ביי מיר אין גארטען זענען אצינד פארהאנען אזויפיעל מייז, אז זיי קריכען אויש ביז אין שטיב אריין...

ער גיעסט אן פריש די גלעזער און זאגט: — טרינק, ברודער הארטיק, לחיים! — די ביידע פערשוינען קעהרען איבער די גלעזער און אדאוואלסקי זאגט ווייטער:

— אלזא, דער שטאטהאלטער קאלאראדא גלייבט דעם יוד, אז די שווערדען וועלען קומען און דאס טאקי פון דער קליינזייט אויס?

— צוערשט האט ער איהם נישט געוואלט גלייבען — ענטפערט הארטיק — און מיר אלע האבען פון איהם געלאכט... אבער עס האט זיך געוויזען, אז דער יוד קען זעהר גוט די געגענד, ער האט אויך דערצעהלט, אז ער איז געוועזען צוויי יאהר ביי די שווערדען געפאנגען און קען אלע זייערע געהיימניסע, זייערע וועגען און זייער קריעגסטאקטיק... דאס האט אויף די גענעראלע געווירקט און זיי האבען שוין אלסדינג געגלייבט. אויסערדעם האט ער געברענגט 800 שטיק אקסען אין שטאדט אריין, כדי די בעפעלקערונג זאל האבען וואס צו עסען!

— עה, דו לאכסט, ברודער הארטיק! — זאגט אדאוואלסקי — 800 אקסען! פון וואנען האט ער געוואלט אזויפיעל בהמות צוזאמענטרייבען? און וואו האט ער די בהמות בעהאלטען?

— אין וואלד, האט ער געזאגט! — ענטפערט הארטיק — עס מוז טאקי זיין אמת, ווייל היינט זענען די בהמות שוין אין שטאדט און דער שטאטהאלטער האט איהם געמאכט צום הויפטמאן פון די "העלדענמוטהיגע" יודען!

— עס איז נאך אלזא מעגליך — לאכט אדאוואלסקי — אז דער שטאטהאלטער וועט דעם יודישען העלד מאכען צום גובערנאטאר פון פראג און דער גאנצער טשעכישע אדעל וועט טאנצען, ווי דער יוד דוד שפירא וועט זיי אויפשפיעלען! אוי, מוז עס זיין טרויריג מיט דער קאיזערליכען ארמעע, אז מען איבערגיבט זיך שוין אים גאנצען דעם שוין פון די יודען! אבער איך זאג דיר, עס איז אלס נארישקייטען! ביידע געגנער זענען שוין שוואך און מיעד. דער פריעדען וועט באלד ווערען געשלאסען! — אפילו ווען דער שוועדישע גענעראל קעניגסמארק זאל טאקי מארשירען ביז בוכלוי, האט ער דאמיט בלויז די אבזיכט, זיך צו פעראייניגען מיט'ן פפאלצגראף קארל גוסטאוו און זיך צו זיכערן דעם וועג קיין באיערן און זאכסען! — צו וואס זאל ער נאך אצינד פראג איבערפאלען, ווען ער וועט עס דאך מוזען נאכ'ן פריעדען אבגעבען?

— נאטירליך! — ענטפערט הארטיק — דו האסט טאקי רעכט! אבער אפילו ווען די שווערדען זאלען שוין טאקי וועלען איבערפאלען פראג, זענען זיי דאך נישט אזוי משוגע, זיך אויסצוקלייבען די הראדשין און די קליינזייט, וועלכע זענען אם שטארקסטען בעפעסטיגט! גענעראל קעניגסמארק איז נישט אזא נאר! העכסטענס וועט ער טהון אזוי ווי גענעראל ווראנגעל אים פאריגען יאהר, אנצוגרייפען פראג פון דער אלט־ און ניי־שטאדט, וואו ער האט פאר זיך א קליינערן וועג!... איבריגענס זאל זיך דער שטאטהאלטער מיט זיין יודישען העלד זארגען... עס איז שוין שפעט. איך מוז שוין געהען, מארגען וועלען מיר ווייטער טרינקען, און שפיעלען. אפשר וועל איך געווינען דאס וואס איך האב היינט פערלוירען.

האלב־שכור הייבט זיך הארטיק אויף און שלעפט זיך ארויס. אדאוואלסקי בעגלייטעט איהם ביז איבער'ן הויף און שטעהט אזוי לאנג אין דרויסען, ביז ער איבערצייגט זיך, אז זיין פריינד איז גליקליך צוגעקומען ביז צו דער העננעבריק, וואס פערבינדעט אדאוואלסקי'ס בעזיץ מיט דער קליין זייטע.

דערנאך קעהרט ער שנעל צוריק צו זיך אהיים, וואו עס זענען געוועזען בעהאלטען די צוויי שוועדישע שפיאנען, וועלכע דוד שפירא האט איהם געמוזט צופיהרען.

צוריקקומענדיג אין זיין וואהנונג, עפענט אדאוואלסקי די טהיר פון דעם שראנק אים ווינקעל פון זיין צימער און באלד בעווייזען זיך ארויס צוויי מענשען־קעפ...

— קומט ארויס. עס איז קיינער נישט דא! — זאגט אדאוואלסקי און טאקי אין דער מינוט קריעכען ארויס צוויי פערשוינען פון זייער בעהאלטעניש. עס זענען דאס געוועזען צוויי שטארקע קרעפטיגע מענער.

אדאוואלסקי איז געוועזען זעהר ערנסט. זיך ווענדענדיג צו די צוויי פערשוינען זאגט ער:

— האט איהר געהערט, העררען אבערסט. וואס גענעראל הארטיק האט דערצעהלט?

— איך האב גענוי געהערט, און ווייס, אז אונזער פלאן איז געוואָרען פערראטהען! — ענטפערט דער פרעמדער מיט כעס.

— אוי, דער פערפלוכטער יוד! — קריצט אדאוואלסקי צווישען די צייהן.

— ווארט, — איך וועל שוין גוט געדענקען אין דעם שפיאן — זאגט דער אבערסט — און ווען מיר וועלען קומען קיין פראג, וועל איך פון דוד שפירא'ס הויט לאזען שניידען ריעמענעס! — אבער וואס האבען מיר אצינד צו טהון? וואס זאלען מיר אונטערנעהמען, כדי אונזער פלאן זאל דאך געלונגען?

— איך וואלט גערן געוואוסט וואו דער פערפלוכטע יוד האט אויפגעקויפט אזוי פיעל אקסען און וואו ער האט זיי בעהאלטען? — זאגט דער אנדערע פרעמדע מאן.

— איהר שפיעלט אייך מיט א יוד! — זאגט אדאוואלסקי — זיי האבען א שרעקליכען מוטה און זייערע שפעקולאציעס זענען נישט צו ערפאסען. ער האט זיכער ארויסגעשיקט צווישען די פויערן זיינע חברים, זיי זאלען דארט אנמאכען א טויד־שרעק, אז די שווערדען קומען און די ארימע דערשראקענע פויערן האבען אלע בהמות אוועקגעגעבען פאר יעדען פרייז... די בהמות זענען שוין טאקי אין פראג...

— און מיר וועלען אין דער אומגעבונג נישט געפונען פון אונזערט־וועגען אפילו איין שטיק פיעה! — ברומט דער פרעמדע מאן, וועלכען אדאוואלסקי רופט אן מיט'ן טיטעל "אבערסט".

— דאס איז טאקי געוועזען די אבזיכט פון דעם דוד שפירא — זאגט אדאוואלסקי — און ביי דער געלעגענהייט האט ער אויך אביסעל נאכשפיאנירט און אויסגעפארשט, וואו די שווערדען שטעהען...

— עס וואלט זיכער געוועזען בעסער, ווען גענעראל קעניגסמארק וואלט דעם פערפלוכטען יוד געהייסען אויפהענגען! — בעמערקט דער אבערסט.

— ניין! — אונטערברעכט איהם דער צווייטער — ווי אזוי וואלטען מיר געקענט קומען ביז אהער, ווען דער יוד זאל נישט געוועזען מוזען אונז אהערפיהרען? ער האט אונז אהערגעברענגט און מיר ווייסען, וואס מיר האבען צו טהון...

— וואס האבען מיר אָבער דאפון — ב־יימט דער אבערסט — ווען דער יוד האט גלייכצייטיג פערראטהען אונזער פלאן?...

— איך גלויב נישט, אז ער האט אלעס פער־ראטהען — זאגט דער צווייטער — ער האט זיכער נישט אויסגעוואנט אז מיר געפונען זיך דא, ווייל מען וואלט איהם תיכף געוועזן אויפגעהאנגען און נישט געמאכט צום הויפטמאן!...

— איהר האט רעכט, הערר ריטמייסטער — ענ־פערט דער אבערסט — ער האט נישט אלסדינג דער־צעהלט, ער האט בלויז געוואָרענט אז מיר קומען און וויל זיך שיצען דורך זיין פאטריאָטיזמוס פאר דעם פער־דאכט אז ער האט די שטאדט פערראטהען...

— אויב אזוי אָדער אזוי — זאגט דער ריטמייסטער — אונזער פלאן איז צעשטערט. פלוצים די שטאדט איבערפאלען קענען מיר נישט מעהר און דאס האבען מיר דעם פערפלוכטען יוד צו פערדאנקען. גע־נעראל קעניגסמארק וועט אונז גוט מכבד זיין, ווען מיר וועלען צו איהם קומען מיט דער בשורה.

איהר ברויכט קיין מורא האבען — רופט אדראוואלסקי, — איך האב דעם גענעראל קעניגסמארק געגעבען דאס ווארט, אז איך וועל איבערליעפערן די שטאדט פראג אין זיינע הענד און איהר קענט אייך אויף מיר פערלאזען. איהר ברויכט דעם גענעראל קעניגסמארק דערצעהלען דעם גאנצען אמת און איהם ראטען, ער זאל וואַרטען נאך עטליכע וואכען מיט׳ן איבערפאל. דער־וויל וועלען די פראגער זיך בערוהיגען און דעם יוד מיט זיינע שטראשונקעס אויסלאכען. דעמאלט וועט זיין צייט, אויס־צופיהרען דעם פלאן. גענעראל קעניגסמארק קען דערוויל ארוממארשירען אין דער געגענד, עס זאל אויסזעהען, אלס אויב ער וויל זיך צוריקציעהען קיין באיערן. צו דער רעכ־טער צייט זאל ער זיך אָבער אומקעהרען און פלוצים שטעהען פאר פראג. איך וועל שוין זארגען דאפיר, אז די הענגעבריק זאל זיין אראבגעלאזט און גענעראל הארטיק זאל זיין דעמאלט שכור... דורך דער הענג־בריק וועט איהר לייכט קענען איבערפאלען די קליין־זייט. נאך איידער די פראגער וועלען עפּיס מערקען, דעמילט וועט שוין די גאנצע שטאדט זיין אָפען פאר אייך!

אדראוואלסקי ערקלערט די צוויי שוועדישע שפּיאָ־נען — דען דאס זענען די צוויי לייט געוועזען — אלע איינצעלהייטען פון זיין פלאן. דער אבערסט פער־שרייבט זיך אלעס אין זיין נאטיצבוך און נעמט זיך צום געהען, ער דערמאנט זיך אָבער נאך עפּיס און פרעגט:

— קען מען זיכער זיין מיט אייער דיענער, אז ער וועט אונז נישט פערראטהען?

— אזוי ווי אויף מיר זעלבסט — ענטפערט אדראוואלסקי — זיין טאכטער איז מיין געליעבטע... ער וועט שווייגען ווי די וואנד!

די צוויי פרעמדע געזעגענען מיך און אראוואלסקי פיהרט זיי ארויס. אין דרויסען איז שוין דינקעל און זיי פערלאזען דאס געהיימע הויז, געשיצט דורך די הויכע ביימער, וועלכע ציעהען זיך ביז ווייט הינטער דער שטאדט.

(פארטזעצונג קומט).

נייע קריעגס־ווערקציינע.

נאך קיינמאל האט מען אין דער וועלט אזוי פיעל גערעדט וועגען פ ר י ע ד ע ן, וועגען פריעדענספער־מיטלונג און וועגען פריעדענס־בעדירפניס, ווי אין די לעצטע פאר יאהרען. יעדעס יאהר קומען צוזאמען די פערטרעטער פון אלע פארלאמענטע אויף א פריעדענס־קאנפערענץ. אין האאג זענען אבגעהאלטען געווארען צוויי פריעדענס־קאנ־פערענצען פון די פערטרעטער פון אלע גרויס־מעכטע. דארט עקזיסטירט אויך א שטענדיג שיעדס־געריכט און עס ווערד געבויט א פריעדענס־פאלאסט... די גאנצע וועלט איז פול פריעדען...

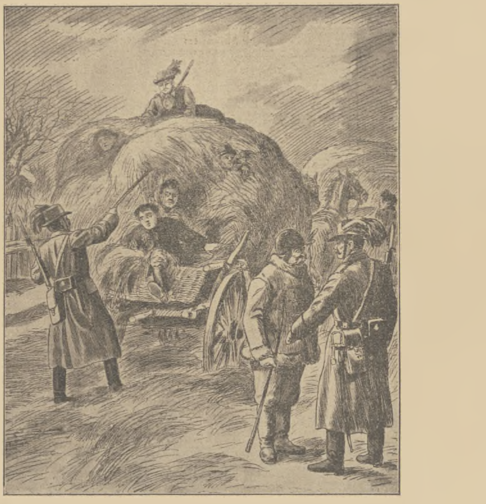

זעכצעהן מיליטער פליכטלינגע בעהאלטען אין שטרוי.

אָבער נאר אויף דער צונג... אין אמת׳ן אָבער גרייט זיך יעדע רעגיערונג אן צום קינפטיגען קריעג. טעגליך ווערען געמאכט נייע פלענער, געגאָסען נייע קאַ־נאנען, געבויעט נייע קריעגס־שיפע און אין דער לעצטער צייט האבען די לענקבארע לופטבאלאנע און פלוג־מאשי־נען אננעארבייט נאר א רעוואלוציע אויף דעם געביעטע פון דער קריעגס־טעכניק... אט די צוויי נייע ערפינדונגען, וועלען אין ערשטער ליניע דיענען נישט דער מענשליכען קולטור, דעם פארטשריט און דער ציוויליזאציאָן, נאר דעם אבבאט פון קריעג...

אבער נאך איידער דיעזע קריעגס־אינסטרומענטע זענען אזוי פאלקאָמען, אז מען זאל זיך קענען מיט זיי בעדיענען, זיצען שוין אנדערע מענשען און קלערען אויס אנדערע אינסטרומענטע, וועלכע זאלען שיצען געגען זיי.

משותלח׳ם יאהרען: די 125 יאָהר אלטע פרוי און איהר 100 יעריגער זוהן.

לעת־עתה האט מען שוין ערפינדען א אויטאמאביל־קאנאָן, וואס איהר מויל איז געריכטעט קענען הימעל און זי איז בעשטימט דאצו, צו שיעסען אויף לופט־באלאָן׳ס וואס וועלען שוועבען אין דער הויך...

א צווייטער ערפינדער האט פערפערטיגט א מין בעזונדערן לייטער וואגען, וואס זיין לייטער לאזט זיך אויסשרויבען אין דער הויך פון עטליכע 50 מעטער און וועלכע איז בעשטימט, צו קאנטראָליערען די געגענד אויב עס ווייזט זיך ערגיץ פון דער ווייט א לופט באלאן אָדער א פלוג־מאשין...

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער די אבבילדונגען פון אט די נייע קריעגס־אינסטרומענטע.

רויבמארד־פערזוך אין בערלין.

אין איינער פון די הויפטשטראסען בערלינ׳ס, אין דער פאטסדאמער־שטראסע נו׳ 35, האבען לעצטען דאָ־נערסטאג דריי מענער געקלונגען. אין מיטען העלען טאג איבערצופאלען א יובילער־געשעפט. די איינענטהימערין צו ערוואָרגען און דאס געשעפט אויסצורויבען.

די איינענטהימערין האט אבער געהאט אזוי פיעל קראפט, זיך פון זייערע הענד צו בעפרייען און די פער־ברעכער זענען געווארען פערהאפטעט.

עס איז געוועזען אין די ערשטע נאכמיטאג־שטונדען. ווען צוויי פרעמדע מענער זענען אריינגעקומען אין דעם יובילער־געשעפט פון דער פרוי אידא ריכטער און האבען זיך געהייסען ווייזען פערשיעדענע גאלדענע בריאנזילעטען. די פרוי האט זיי עטליכע זאכען פארגעלעגט, זיי האבען געקלויבט און געוועהלט. אָבער עס האט זיי קיין איינציגעס געפאסט. וועהרענד די פרוי האט מיט זיי געשפּראָכען, איז אריינגעקומען א דריטער מאן און האט בעטראכטעט די שפאציער־שטעקעליך מיט זילבערנע קעפּ, וואס זענען געשטאנען אין א ווינקעל נעבען דער טהיר. די פרוי האט נישט אראבגעלאזט דאס אויג פון די ערשטע צוויי

מענער, וועלכע זענען איהר עפּיס פערדעכטיג פארנעקור־מען, כדי אבצוקערען איהר אויפמערקזאמקייט פון זיי, טרעט צו איהר צו דער דריטער מאן און פינגט דעם פרייז פון א שפּאציער־שטאק, דאבײַ לאזט ער איהם אראב אויף דער ערד, מיט רער אבזיכט, אז ווען די פרוי וועט זיך ביינען איהם אויפצוהייבען, וועט זיין די בעסטע געלעגענהייט, זי איבערצופאלען.

פרוי ריכטער האט אבער ווי פערשטאנען די שפּעקולאציע און לאזט דאס שטעקעלע ליגען. דאס פאקט אליין שוין נישט. דער דריטער ציעהט ארויס איין אנדער שטעקעלע און פינגט דעם פרייז ראפּון, און ווען פרוי ריכטער דרעהט זיך איבער צו איהם און וויל ענט־פערן, שטעלען זיך די ביידע מענער נעבען דער טהיר, אזוי אז מען קען פון דרויסען נישט זעהען, וואס עס טהוט זיך דרינען און דער דריטער וואַרפט די פרוי אויף דער ערד און ווארנט זי מיט ביידע הענד, די אנדערע צוויי שלאגען מיט די פויסטען אויף איהר קאפּ... אבער דער פרוי איז עס באלד געלונגען, זיך צו בעפרייען און צו שרייען וועגען הילפע. די דריי פערשוינען אנטלויפען, פרוי ריכטער לויפט זיי נאך און פאקט איינעם אויף דער נאס... עס ווערד א צוזאמענגעלויף און עס געלינגט דעם פובליקום, אויך די צוויי אנדערע צו פאקען. אלע דריי ווערען ארעסטירט.

פרוי ריכטער האט בעקומען א פאר קלעפּ איבער'ן קאפּ... זאנסט איז איהר גאר נישט [illegible]

אין דער היינטיגער נומער ברענגען מיר א בילד וועלכעס שטעלט פאר דעם מאמענט, ווען פרוי ריכטער ווערד פון די גנבים איבערפאלען.

א פרוי אלס ריכטערין.

מיר האבען שוין געזעהען פרויען אלס ערצטינגען, בעאמטינען, אין לעצטערער צייט אויך אלס אדוואקאטי־נען, פראפעסארינען אין די אוניווערזיטעטען, רעפּרעזענטאַנטינען פון געזעצגעבענדע קערפּערשאפטען (צום ביישפּיעל אים לאנדטאג פון פינלאנד) — אצינד קומט די נאכריכט, אז אין דענעמארק איז א פרוי ערנאנט געווארען צום ריכטער.

עס איז דאס פרײַליין קירסטען־כריסטענזען, וועלכער מען האט אין א קליין שטעדטעל פון דענעמארק, קעללערופּ, אנפערטרויט דאס אמט פון א ארטס־ריכטער.

בּיסלעכווייז וועלען די פרויען דערלאנגען אלע שטעלען און די מענער וועלען מוזען אנהייבען לערנען קאכען, באקען, פארעכטען זאקען און ניאנטשען קינדער...

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דעם ערשטען ווייבליכען ריכטער.

די מעדיצינישע וועלט.

די געלבזוכט.

די געלבזוכט, אדער ווי מען רופט זי ביי אונז, די געלע זוכט, איז איינענטליך נישט קיין זעלבשטענדיגע קראנקהייט, נאר דאס סימפּטאם, די צייכען פון א קראנק־הייט, זי ענטשטעהט דורך דעם, וואס די אויספיהרונגס־וועגע פון די גאלענבלעזער צו דער לעבער ווערען פערענגט אדער פערשטאפּט געווארען און זייער אינהאלט קען נישט אבפליעסען אין דארם אריין. ער ווערד אויפגעזויגען פונ'ם בלוט, וועלכעס ניםט דערנאך דער הויט פונ'ם אבער־קערפּער די געלע פארב.

די פאלגען פון דער געלבזוכט זענען לעבער־ און גאלענבלאז־קראנקהייטען, מאגענקאטארהע, ניערענגע־שווילסטע און וואנדערניערע, איבערדעם מוז מען זעהן די געלבזוכט צו קוריערען, איידער עס קומען די שווערע פאלגען.

די סימפּטאמע פון דער געלבזוכט זענען לייכט צו ערקענען. די גאנצע הויט ווערד געל ווי וואקס, אפילו דאס ווייסעל פון די אויגען, די צינג איז גרויגעלב, דער אב־פלוס ברוין ווי בייערישעס ביער, דער אונטער־לייב איז אויפגעטרייבען, דער קראנקע פערליערט דעם אפּעטיט, עס נאגט איהם שטענדיג ביים הארץ, פונ'ם מויל שלאגט א שלעכטער ריח און מען פיהלט תמיד עפּיס ביטער'ס אויף דער צונג. דער דופק איז שוואך, ער לויפט קוים 20 מאל אין דער מינוט. מאנכמאל בעקומט דער קראנקע הויט־בייסען, ער ליידעט אן שלאפלאזיגקייט, מאגער'ט אב, ווערד שוואך און נערוועז.

די דויער פון דער קראנקהייט איז אונבעשטימט, זי קען מאנכמאל אויך דויערן חדשים־לאנג, ווען מען ווענדעט נישט אן די ריכטיגע מיטעל.

די געלבזוכט נופא לאזט זיך נישט היילען. מען מוז צוערשט ענטדעקען דאס גרונדאיבעל, די אורזאכען, וואס האבען זי ארויסגערופען, און דאס קען נאר א טיכ־טיגער ארצט דערקענען.

די הויפּטזאכע ביי דיעזע קראנקהייט איז אכטונג צו געבען אויף דיעט. דער קראנקע דארף נישט עסען קיין פעטע זאכען און נישט טרינקען קיין שום אלקאהאל. די נאהרונג דארף בעשטעהען פון: מילך, קאפע, טהעע, מאגערע פליישזופּע, מאגער פלייש געקאכט אדער גע־בראטען (אבער אהן סאס), ווייכע אייער, געמיזע. ווען דער קראנקע האט א ביטערען געשמאק אין מויל זאל ער נעהמען ציטראנענזיירע אדער פערדינגטע, נערייניגטע זאלצזיירע פון דער אפּאטהעקע געמישט איין גראם זיירע אויף 40 גראם וואסער. דאס זאל מען נעהמען אלע דריי שעה א עסלעפעל.

געגען דעם הויט־בייסען זאל מען נעהמען בראמקאלי צו צוויי גראם מיט א מאל. עס איז אויך גוט, זיך צו וואשען מיט ציטראנענזאפט אבער מיט א צעהנפּראצענ־טיגער קארבאלזיירע.

ווארמע בעדער זענען פאר יעדען געלבזיכטיגען זעהר גוט.

אים איבריגען דארף יעדער געלבזיכטיגער שטרעבען צו קורירען זיין איינענטליכע קראנקהייט, און זיך נישט צו פערנאכלעסיגען, ביז עס וועט ענטשטעהען א שווערע לעבער־ אדער גאלענליידען. געמילט איז די קור שוין פיעל אומשטענדליכער.

Dr B.

פון נאהענט און פון וויט.

— אין דארטמונדער געריכט האט זיך די טעג אב־געשפּיעלט א מורא'דיגע און זעהר טראגישע סצענע: פאר'ן געריכט איז געשטאנען די 57־יעהריגע העבאמע די אלמנה קאבינגהויז, וועלכע איז בעשולדיגט געווארען אין קינדער־אבטרייבען. בשעת די געשווארענע זענען אריין אין א בעזונדער צימער בעקלערען איהר שולד, האט מען איהר פערשלאסען אין א חדר. דא'רט האט זי זיך מיט א טאשען־מעסער'ל געעפענט די אדערן פון די הענד. און אז די ריכטער האבען זיך אומגעקעהרט ארויסזאגען דעם פסק האט מען איהר געפונען ליגענדיג אין א טייך בלוט. צוויי דערוואקסענע זוהן פון דער אומ־גליקליכער האבען אנגעהויבען צו וויינען אויפ'ן קול, דער משפּט איז אבגעלעגט געווארען און די שווער פער־וואונדעטע האט מען אבגעפיהרט אין שפּיטאל.

— די טעג האבען זיך געעפענט אין מעסינא צוויי שרעקליכע אנשטאלטען וועלכע וועלען זיין בעשעפטיגט מיט א גרויסע און א שווערע ארבייט. דאס זענען צוויי געוואלדיגע טרופּיארנעס, ערטער פאר די טויטע קערפּער וואו די הרוגים ווערען ארויסגעשטעלט עפענטליך, זייערע קרובים און בעקאנטע זאלען זיי דערקענען. מיט די טויטע, וואס מען האט ביז אהער געפונען, האט מען זיך נישט אזוי נוהג געווען. אין זיי זענען בעגראבען געווארען אין מאסען־קברים אין ביידע עקען פון שטאדט נישט ארויס־שטעלענדיג זיי עפענטליך צום דערקענען. נאר איצט האט מען דאס איינגעארדענט, פון יעצט אן ווערען טעג־ליך געבראכט אין די לייכענהייזער הונדערטער הרוגים. אבער אויך איצט איז מייסטענס אונמעגליך די שוין געגצליך פערענדערטע קערפּער צו דערקענען, און דארי־בער בעגראבט מען זיי, נישט וויסענדיג, ווער זיי זענען. די קערפּער ווערען געבראכט מאסענווייז דורך סאלדאטען און ארבייטער, דאס רוב קערפּער זענען נאך נישט פער־פוילט, ווייל, ליגענדיג אונטער די חורבות איז די לופט צו זיי נישט צוגעקומען. אבער א סך זענען שוין אין גאנצען פערענדערט, וועלכע מען קען נאר דערקענען דורך די קליידער אדער דורך אנדערע אויסערליכע סימנים, ווי די רינגען, וואס זיי טראגען אויף די פינגער. דער קער־פּער פון א געוויסען רייכען פּינקט־הענדלער איז, למשל, דערקענט געווארען דורך זיינע איינגעשטעלטע צייהן. ווי לאנג די דאזיגע טרויעריגע ארבייט וועט נאך דויער'ן קאן מען זיך פארשטעלען דערפון, וואס די בעגראבנים־קאמי־סיע האט ערקלער'ט, אז עס ליגען נאך 0ה טויזענד קערפּער אונטער די חורבות פון מעסינא.

— פאריגען מיטוואך איז אין לאנדאן געווען א שטארקער נעדיכטער נעבעל, וועלכער האט זעהר גע־שטער'ט די נאסען־קאמוניקאציע. עס איז געווען אזוי פינסטער, אז מען האט געמוזט מיט פאקעלען און לאמ־טערנעס לייכטען די דראשקעס דעם וועג און שעה'ן לאנג האט מען געארבעט צו ברענגען א ארדנונג אין דער גרויסער ענגישאפט פון עקיפּאזשען און טראמוויי'ען. וואס האבען זיך צונויפגעשטיפּט אין איין פונקט. מיט דער פינסטער'ניש האבען זיך בענוצט גנבים און ביי א געוויסע הויפּדאמע מאראם קעפּעל, האט מען אין דער פינסטער ארויסגעריסען א גאלדענעם מיט ברילאנטען בעזעצטען פארטמאנע, אין וועלכען עס איז געלעגען א סך געלד.

הומאר און סאטירע

זיין שטאנד פונקט.

איינוואהנער: בעל־הבית, עס רינט מיר אריין וואסער דורך'ן סופיט.

בעל־הבית: אפשר וויל'ט איהר, פאר די קארגע 20 קראנען וואס איהר צאהלט א חודש זאל אייך רונען וויין?

אויף א שאלה.

= טאטע, וואו ביזט דו געבוירען געווארען?
— אין ווארשא!
= און די מאמע?
— אין ווילנא.
= און איך?
— אין פינסק.
= און וואו'זשע קומט עס, אז מיר האבען זיך אלע דריי דא אין בערדיטשעוו צוזאמענגעטראפען?

זיין טרויער.

זי: וואס ביזטו מיין מאן, היינט אזוי אומעטיג?

ער: היינט איז דאך די יאהרצייט פון דיין ערש־טען מאן!

זי: וואס'זשע נעהט דאס דיך אן?

ער: הלואי וואלט ער געווען געלעבט, וואלט איך נישט בעדארפט בעקומען אזא צרה ווי דו פאר א ווייב?

דאס איז טאקי שלעכט.

דער צום טויט פערארורטהיילטע (ווען מען פיהרט איהם אין א שרעקליך קאלטען טאג צו דער תליה): אוי איז היינט א מורא'דיגע קעלט!

דער תלין: אייך איז גאך גוט, איהר וועט שוין דא'רט בלייבען! איך אבער וועל נאך מוזען אין ריזען פראסט צוריקפאהרען אין שטאדט אריין!...

בכל־מכל־כל.

(חמשה־עשר־בשבט — זומער און ווינטער. — טראוימערונגען און האפנונגען. — קאלט אין דרויסען און וואַרים אינוויינ'ג. — קאשע פאר די פייגעליך. — איטאליען און אונזערע ארימע לייט. — גוטען אפעטיט)

חמשה־עשר בשבט.

מיר יודען זענען טאקי אַ מערקווירדיג פאלק. אים פריהלינג, אים וואונדערשענען מאנאט מאי, ווען די נאַטור הייבט אן צו בליהען און די מענשען פרייען זיך מיט איהרע בליטהען און מיט איה־ע בלומען, האבען מיר יודען ספירה־טעג די טעג פון טרויער; אים האַך־זומער, אין דער שענסטער צייט, האבען מיר די דריי וואכען פון אבלות; אין די ערשטע שענסטע וואכען פונ ם הערבסט זאגען מיר סליחות, ציטערן פאר'ן שטן און האבען ימים־נוראים... דאגעגען אין סאמע מיטען ווינטער, אין די גרעסטע פרעסט, פייערן מיר חמשה־עשר בשבט, דעם ראש־השנה פון די ביימער, דאס בעגייען זיך פון דער נאַטור, און מיר עסען ייד־פריכטע, אַזוינע פירות, וועלכע וואַקסען נאר נישט אין די לענדער, וואו מיר וואהנען איצט...

עס איז זונדערבאר, צו פייערן דעם ראש־השנה פון די ביימער, דאס וויעדער־ערוואכען פון דער נאַטור ביי פערפ־ויע־נע פענסטער, אין קאלטע דירות מיט נאַסע ווענד; עס איז אָבער כאַראַקטעריסטיש פאר אונזער גאַנצען לעבען: מיר לעבען תמיד מיט האפנונגען און ערינערונגען; מיר האבען נישט קיין געגענווארט, נאַר אַ פערגאַנגענהייט און אַ צוקונפט... טרויריגע זכרונות און פרייד'גע האפנונגען. אט דאס איז אונזער לעבען, אונזער האפען און שטרעבען, אונזער'ע ער־אינערונגען און אונזער'ע חלומות...

אנדערע פעלקער געניעסען, און מיר האפען; אנדערע פייערן און מיר קלאָגען, אנדערע לעבען און מיר שלאפען און חלומ'ן.

און אפשר שפיגעלט זיך טאַקי אין אט דעם חמשה־עשר בשבט אַב אונזער גאַנץ לעבען, עריניץ טיעף אין די צפון־דיגע קאלטע לענדער שטעהט אַ בוים, וואס זיינע ווארצעל נעפינען זיך אין די ווארמע דרום־לענדער, דאָרט וואו דער הימעל איז תמיד בלאה און קלאר, וואו די זון הערט נישט אויף צו וואַרמען — און ער חלומ'ט פון די שענע טעג, וועלכע ער האט דאָרט אין זיין היים פערברענגט. ער חלומ'ט און האפט, פאַנטאַזירט און לעבט פון די שענע ערינערונגען...

אין דרויסען בלאזט אַ קאלטער ווינד, ווייסער שנעע בעדעקט די ערד. אַ גרימדיגער פראסט נעמט דורך די ביינער — אָבער אין דעם הייטיגען טאג הייבען די ב..מער אָן צו לעבען... זיי וועקען זיך אויף פונ'ם ווינטערדיגען שלאף, און בעקומען דאס ערשטע פרישע לחלוחית. די ערשטע פייכטינקייט, וועלכע איז דער צייכען פון נייעם לעבען. אַ־ום זיי איז קעלט און פראסט, זייער אינערווייניגסטע נשמה אבער הייבט זיך אן צו ווארעמען און דאס איז א סימן, אַז עס וועט באַלד ווערען זומער, דער פראסט און דער שנעע וועלען אויפהערען און די נאַטור וועט ווידער אויפלעבען און בליהען.

דאס איז די סימבאלישע בעדייטונג פון חמשה־עשר בשבט פאר אונז יודען. ווי זעהר מיר זאָלען נישט ווערען געפלאגט און געדורפ'ט, פערפאלגט און געהעצט, ווי זעהר עס זאל נישט הערשען אַרום אונז אַ שרעקליכע קעלט: ווען מיר האבען אונזער איינענע אינערע וואַרימקייט, אונזער אייגענע גייסטיגע קראפט, אונזער לחלוחית, קען אונז דאס נישט האַרען: עס וועט באלד אויך ארום אונז ווערען זומער!

* * *

האבען מיר אָפער אונזער אייגענע אינערע וואַרימקייט? דאס איז די פראגע.

היינט איז שבת שירה, היינט געבען מיר די פייגעליך קאשע צו עסען — מיר האבען רחמנות אויף די פייגעליך, וואס ליידען אזוי שטאַרק פון דער קעלט; מיר דערמאנען זיך אָבער נישט דאביי, וויעפיעל אָרמע מענשען ליידען פון דעם פראסט, וויעפיעל אָ־ימע קינדער גייען אַרום באָ־וויס און נאַקעט, ציטערנדיג פאַר קעלט!

יא, מ'ר זענען זעהר וואָהלטהעטיג! מיר מאַכען בעלער פאַר די אָ־ימע, מיר טאַנצען פון זייערטוועגען, מאַכען די גרעסטע הוצאות פאר טאַאַלעטען, בעלע, מוזיק וכדומה — אַזויפיעל ביז פאַר די אָ־ימע בלייבט נאָר נישט...

אט איז געשעהען אין איטאַליען אַ שרעקליך אונגליק. די ערד האט זיך איבערגעקעהרט און 200,000 מענשען האבען זייער לעבען פערלוירען — פון אַלע זייטען שפענדעט מען געלד און צווישען די שפענדער זענען צו געפונען אחינו בני ישראל אין ערשטער רייהע, אונזערע רייכע יודען האבען געעפענט זייער ב־ייטע האנד און געבען צדקה ווי עס פאסט פאר יודישע גבירים! דאס איז זעהר שעהן... אבער וויעפיעל האבען זיי דאס יאהר געשפענדעט פאר זייערע ארימע ברידער, פאר דיעיעניגע, וואס די גאַנצע וועלט קומערט זיך נישט וועגען זיי און ווייסט נאר נישט פון זיי, פאר דיעיעניגע, וואס די נישט־יודישע וועלט פערפאלגט זיי מיט האַס און מיט אכזריות אויף טריט און שריט?

אפילו דער ראש־המזרחי, דער ליבאַ'ער רב זאל לעבען, האט אַרויסגעגעבען א אויפרוף, צו זאַמלען געלד פאַר די אונגליקליכע איטאַליענער. זעהר שעהן און לויבליך! אבער איז דען נישט אין לידא און אין אַנדערע ליטווישע שטעדליך פאַ־האַנען גענוג אָ־ימע לייט, וועלכע ברויכען שטיצע אפשר נאך גיכער ווי די איטאַליענער, וואס פירסטען און קעניגע איבערשיטען זיי מיט געלד?

ניין, רבותי! אמת'ע אינערע וואַרימקייט פעהלט אונז; וואָס מיר טהון, איז בלויז „מצות אנשים מלומדה“, אט כדי יוצא צו זיין, פון יענעמ'ס וועגען... אונזער גאַנצע צדקה האט אַ פנים און אַ טעם ווי דאס געבען די פייגעליך קאשע אים שבת־שירה...

און איבערדעם האט אונזער פייערן חמשה־עשר בשבט נישט דעם ערהאבענען כאַראַקטער, וועלכען עס בעדאַרף האבען. מיר עסען טייטלען און באקסערן, פיינען, ראזינקעס און מאַנדלען — מיר עסען, ווייל עס איז אַזוי א מנהג מימים קדמונים; די סימבאליק פון דעם פעסט, די אינערע בעדייטונג פון דעם שענעם יום־טוב, קענען מיר נישט, פערשטעהען מיר נישט און מיר קימערן זיך אויך נישט וועגען דעם...

שלאפען שלאפט יעדער מענש; א גוטער מענש חלומ'ן זיך גוטע חלומות, שלעכטע מענשען האבען אבער גאר קיין חלומות (כל הלן ז' ימים בלא חלום נקרא רע), אַזוי זאגען אונזערע חכמים ז"ל. מיר שלאפען, אבער מיר טרוימען נישט; מיר האָבען אפילו נישט דאס פערגניגען, צו זעהען אין חלום גוטע צייטען, אַ גוטע צוקונפט...

עס איז קאלט אין דרויסען, קאלט אינע־ [illegible]

* * *

מיינט אָבער נישט, יודישע קינדער, אַז איך וויל אייך דעם אַפעטיט צום חמשה־עשר פערדאַרבען, איך האב אייך נאר אַביסעל אויסגעטייטשט די בעדייטונג פון חמשה־עשר, אפשר וועט זיך איינער אדער מעהרערע פון אייך ביים עסען דערמאנען אין מיינע ווערטער.

אים איבריגען מעגען אייך די טייטלען און די באקסערן, די מאַנדלען, די ראזינקעס און די פייגען גוט שמעקען, עסט און טרינקט, מאַכט אַ שהחי'נו און האט מיר אַ

נוטען שבת.

די עגונה.

(סקיצ'ן).

אויף דער גנוינע־נאַס אין וואַרשא לעבט זיך און רעשט זיך ווי אויף אַ יריד אין אַ קליין שטעטיל... דאס קליינע, שמאלע געסיל איז פיל מיט מענשען, וועלכע שטופען זיך, דרענגען זיך, דריקען, שרייען און ליאַרמען מיט געוואַלדיגע קולות.

דאס גרעסטע שטופעניש איז פאַר דעם הויז נומער 7.

דאָ־ט געפינט זיך דער זאַל, אין וועלכען עס ווע־ד איצט אבגעהאלטען די אספת־הרבנים אַ צוזאַמענ־פוהר פון איבער 100 פוילישע רבנים און רביים וועלכע זענען צוזאַמענגעקומען צו בעראַטהען איבער וויכטיגע ענינים.

און וואַרשאווער יודען שטופען זיך, דרענגען זיך, דריקען זיך, שרייען און ליאַרמען. יעדער וויל אריינגעהען, זיין ראַבי, הערען אַ גוט וואָרט, האפען ווענינסטענס אַ „שלום־עליכם“ פון א גרויסען רב, פון אַ היילינען רבי, א טהייערען צדיק.

דאס שטופען איז אָבער אומזיסט. פאר דער טהיר שטעהט אַ רעווירנאַווע מ'ט עטליכע פאָליצי, חוץ דיזע עטליכע מיטגליעדער פון קאמיטעט און מען לאזט קיינעם נישט אַריין, וואָס האט נישט קיין לעגיטימאַציע, אַז ער איז אַ מיטגליעד פון דער אספה.

די קאנטראלע איז זעהר אַ שטרענגע, שטרענגער ווי אין טהעאטער. עס העלפט נישט קיין זכות אָבות, קיין פראטעקציע, קיין אריינשטופען אַ קערבעל אין דער יד אַריין, קיין שום חכמות, קיין שום שפעקולאַציעס.

מעהר ווי אַ האַלבע וואָך דויערט די אספה; יעדער טאג קומען די רבנים און די רביים צוויי אָדער דריי מאל צו די זיצונגען, דער עולם האט געלעגענהייט, זיי ווענינסטענס צו זעהען און צו נעהמען שלום — און דאס שטופען זיך און דרענגען הערט נאָר נישט אויף.

צו דער אספה האט מען אויך צוגעלאזט בערך 50 חסידישע בעלי־בתים, נבירים און אזוי גלאַט שענע יודען, טרעפט זיך אַז איינער פון זיי האט אַ הדרת־פנים, אַ שענע באַרד און אַ גרויסע בריל, האַלט איהם דער עו'לם אויך פאַר אַ רב אדער פאַר אַ רבי און שטופט זיך צו נעהמען ביי איהם „שלום“...

* * *

נישט בלויז נייגיעריגע שטופען זיך צו די רבנים און די רביים. עס קומען אויך אַזוינע, וואס האבען באמת נויטהיגע זאכען צו זיי. עס קומען ווייבער וואס האבען קראַנקע קינדער אָדער מענער, און ווילען אויסבעטען ביי די רבי'ם א רפואה שלמה; עס קומען עקרות און ווי'לען נתפקד ווערען; עס קומען יודען סוחרים מיט שווערע דין־תוי'ות. עס קומען מענער פון גייסטיג־קראַנקע ווייבער און ווילען בעקומען אַ היתר פון מאה רבנים, צו מעגען חתונה האבען; עס קומען מענער, וואס האבען ווייבער צרות און ווילען אַרויסנעהמען היתרים פון 23 רבנים, זיי צו מעגען גט'ן מיט געוואַלט; עס קומען אויך פערוואַנעלטע, פער־קלאָגטע עגונות, חלוצות וכדומה, בעטענדיג הילף ביי די גרויסע רבנים און ביי די היילינע צדיקים.

אבער מען לאזט אויך זיי נישט צו. די רבנים זענען געקומען עוסק זיין בצרכי־הכלל, אין כלל־זאַכען; פאַר צרכי־הפרט פאַר אנגעלעגענהייטען פון אַ יחיד האבען זיי צייט אין דער היים, נישט דאַ; די רביים זענען אויך נישט געקומען אהער נעהמען „פדיונים“ און געבען ברכות; זיי ווילען מזכה זיין דאס גאַנצע יודענטהום מיט זייערע פ'לענער, מיט זייע־ע תקנות — פדיונות און ברכות לאָזען זיי איבער פאַר אַן אַנדערע צייט...

די נייגיערינע און די בעדירפטינע ווילען נישט אבלאָזען; זיי וואַרטען און וואַ־טען, טאג פאַר טאג, פון זיצונג צו זיצונג, אולי יחוס אולי ירחם. אפשר וועט נאָט העלפען און מען וועט זיך פאַ־ט קענען צושטופען צו די היילינע צדיקים און צו די גרויסע רבנים.

* * *

צווישען דעם גרויסען המון־עם, צווישען דער גע־וואלטיגען פובליקום עררענט בעזונדערע אויפמערקזאמקייט א יונגע ווייבעל פון עטליכע צוואנצינ יאהר. זי נעהט אנישטענדיג געקליידעט און אויף איהר בלאס. אויסגע־מאטערט פנים זענען נאך צו רע־קענען די צייכענס פון אמאליגער שעגהייט; זי שטופט זיך נישט, זי דרענגט זיך נישט. זי האט קיין כח זיך צו מאכען פלאין מיט די ע־ענבויגען צווישען דער גרויסע־ געוואלטיגער מאסע. אבער איהרע אויגען רעדען מיט אזא פע־צ ווייפלונג, איהרע בליקען בעטען מיט אזא רחמנות, אז ווער עס זעהט זי, מאכט איהר פלאין און ביסלעכווייז קומט זי צו ביז צום טהויער פונ'ם הויז גגוינע־נאס נו' 7, צום טהויער פון דעם דויז. פון וואנען זי ע־וואר־ט איהר ישועה.

זי איז א „ענונה" זייט 8 יאהר און זי זוכט הילף ביי די הייליגע צדיקים, ביי די גרויסע רבנים, ווי זאלען זי אויפבוי.דען פון די חבלי־העגון און זי פריי מאכען פון די קייטען, וואס א שלעכטע־ ריקוירטסלאוע־ מאן האט זי געבונדען.

לאה נאלדבלאט הייסט דאס יונגע ווייבעל און זי וואהנט אין א קליין ליטווישע שטעדטיל. איהר פאטער איז געוועזען א סוחר, א אנגעזעהגער בעל־הבית, א שענער יוד. זי איז געוועזען זיין בת־יחידה, זיין איינציגע טאכטער. זיין טרייסט אים לעבען נאכדעם ווי איהר מאמע, זיין פרוי, איז יונג געשטארבען.

האטשי איהר פאטער איז קיין עושר נישט געוועזען, האט ער זי געלאזט גוט ערציעהען און ווען זי איז אלט געוואר־ען 18 יאהר, האט ער געשט־עכט, איהר חתונה צו מאכען.

ער האט זיך מתחייב געווען 1000 רובל גדן און די שדכנים האבען טאקי באלד געברענגט א פאסענדען שידוך. א וואוילען בחור פון א שטעדטיל אין שכנות פון אן אנשטענדינער משפחה און א שטיקעל סוחר.

צום אונגליק איז געראדע דאס לעצטע יאהר גע־ווען זעהר ביטער. איהר פאטער האט בשום אופן נישט געקענט צוזאמענב־ענגען דעם גאנצען נדן און מיט שוע־רע מיהע איז איהם געלונגען איינצורעדען דעם חתן, ער זאל דערווייל נעהמען די העלפט און אויף דער צווייטער א וועקסעלע אויף 6 חדשים.

לאה האט צו מזל חתונה געהאט און געגעסען קעסט ביים טאטען, ביז איהר מאן, מרדכי, וועט זיך גע־פינען עפים א געשעפט.

אין די שלעכטע צייטען אבער איז שווער געווען צו־ט־עפען עפים פאסענדעס. די וואכען, די חדשים זענען געפלויגען און ווען עס איז געקומען די צייט, דעם וועק־סעל צו בעצאהלען, איז איהר פאטער שוין נעביך געווען א שטארקער יורד און האט געמוזט באנקראט־ירען.

דעם יונגען מאן איז די מעשה נישט געפעלען. מיט די 500 רובל נדן, וועלכע ער האט בעקומען, קען מען דאך קיין געשעפטען נישט מאכען. דער־צו איז דאס ווייבעל שוין אויף דער צייט, אין 4 חדשים ארום וועט זי שוין זיין א מאמע און פון וואנען נעמט מען אויף אלע הוצאות.

קעסט עסען ביים טאטען קען מען נישט מעהר. דער טאטע האט אליין נישט, וואס צו עסען. ער איז אויך פאר צרות נעביך קראנק געווא־ען, געעלטערט פאר דער צייט.

איז זיך דער יונגער מאן מיישב און פאהרט אוועק. נישט ער אנטלויפט חלילה. ניין, ער דערצעהלט זיין ווייב וואס ער קלערט צו טהון.

— דא אין שטעדטיל קען מיך יעדער — קלערט ער איהר אויף — דא קען איך מיך נישט נעהמען צו וואס ס'איז... אין ווילנא, אין וואר־שא, אפשר נאר אין אדעס, וואו קיינער קען מיך נישט, וועל איך שוין געפי־נען א שטיקעל פ־נסה... דאר־ט וועל איך טהון, וואס עס וועט זיך לאזען, אפילו ארבייטען, אפי ברויט צו פערדיענען.

מיט טרעהרען אין די אויגען געזעגענט זיך לאה פון איהר מאן, ער נעמט מיט 400 רובל און 100 לאזט ער איהר צוריק, זי זאל דערווייל האבען פון וואס צו לעבען. — און פאהרט אוועק אין גאנס נאמען.

8 יאהר, בליטיגע, שווערע, פינסטערע 8 יאהר זענען זייט דעמאלט פערפלאסען. לאה האט געהאט א קינד, א יונגעל, האט דורכגעמאכט א שווערע קראנקהייט און געשוואכט מיט'ן לעבען; דער א־ימע טאטע האט פערזעצט דאס לעצטע, כדי איהר צו ערהאלטען דאס לעבען. אבער ווען [illegible] איז איהם דאס געלונגען, זענען שוין טאקי דינע כחות אויסגעגאנגען. לאה'ס עלטערער וועג, ווען זי איז אויפגעשטאנען פונ'ם קראנקען־בעט, איז געווען אויף דעם בית־עולם, צו בעלייטען דעם געשטא־בענעם טאטען.

עלענד ווי א שטיין איז זי געבליעבען, א־ים ווי א מויז, מיט א קליין קינד ביי דער ברוסט...

יורען בני־רחמנים האבען זיך אויף איהר מיחם געווען. מען האט זי געמאכט פאר א פע־וואלטע־ין אין יודישען שפיטאל, אין „הקדש". דארט האט זי ווהעני־סטענס געהאט א וואר־מע דירה, א ביסען ברויט, א לעפעל געקעכ־ץ.

אין צוויי יאהר א־ום איז אפער דאס הקדש אפגע־ב־ענט געווא־ען. זי אין קוים א־ו'ס מיט'ן לעבען, איה־ קינד אבער האט זיך דאביי פערקיהלט — עס איז דאס געשעהען אין א קאלטען ווינטער טאג — האט בעקומען א לונגען־ענטצינדונג און באלד דארויף געשטא־בען.

די א־ימע קהלה האט קיין געלד נישט געהאט, א נייע הקדש אויפצובויען. לאה איז געבליעבען אהן א דאך, אהן א היים, נאך עלענדער ווי פריהער.

מיידילווייז האט זי געלערנט נייען ווייסע וועש דאס איז איז איהר אצינד צו נוץ געקומען, קיין גרויסער בעדארף איז אין שטארט נישטא, זי איז אויך קיין שטארקע א־ביי־טערין — אבער אויף א שטיקעל דירה מיט טרוקען ברויט פערדיענט זי שוין...

אזוי פלאנט זי זיך שוין 6 יאהר, אבער פון טאג צו טאג ווערד זי שוואכער, פערליע־ט מע־ר כחות און ווער ווייסט, ווי לאנג זי וועט נאך קענען אויסהאלטען.

פון איהר מאן האט זי אין דער גאנצער צייט קיין שום ידיעה נישט געהאט. ער איז פערפאלען ווי א שטיין אין ים...

ביי איינעם פון די בעלי־בתים, וואו זי פלעגט נייען ווייס־שווע, פלעגט מען לעזען צייטונג. דאר־ט האט זי געהער־ט, אז אין ווארשא וועט זיין א אספת־הרבנים, וואו [illegible] וועט זיך צוזאמען־קומען אלע גרויסע רבנים און רביים פון דער וועלט.

— איך מוז קיין ווארשא -- האט זי זיך ענט־שלאסען — ענטוועדער וועלען מיר די הייליגע רביים העלפען, איך זאל געפינען מיין מאן, אדער די גרויסע רבנים וועלען מיך בעפרייען פון דעם ענונה־שטאנד!

זי האט פערזעצט איהרע לייכטער, דאס לעצטע וואס איז געבליעבען בירושה פונ'ם טאטען און איז גע־פאהרען קיין וואר־שא צו דער אספת־הרבנים.

שוין דעם דריטען טאג, וואס זי שטעהט אב אין דער גנוינע־גאס. שוין צום פינפטען מאל איז עס איהר געלונגען, זיך צו דערשטופען ביז צום טהויער פון הויז נומער 7 — אבער נישט ווייטער... זי האט די זכיה, עטליכע מאל צו זעהען די בעקישעס און די קאפעליושען פון די רבנים — אבער מעהר נישט!

היינט איז שוין דער לעצטער טאג. ראנע־שטאג נאכמיטאג, אבענד ווערט די אספה געשלאסען און ווען עס געלינגט איהר נישט היינט, צו בעקומען צוטריט צו דער אספה, איז איהר גאנצע מיה געווען אומזיסט...

זי שטעהט ווי פערצווייפעלט מיט [illegible] כחות האלט זי זיך אן, נישט אויסצוברעכען אין א יאמערליך געוויין — אבער איהרע טרערען קען זי נישט צוריק האלטען; זיי רונען איבער איהר פנים אהן אויפהער.

דאס בלאסע ווייבעל ערוועקט היינט נאך מעהר רחמנות ווי תמיד. יעדער מאכט איהר פלאץ און באלד שטעהט זי שוין ווידער פאר'ן טהויער — דא אבער שטעהט דער רעזיד־אווע מיט פאליציי און ווייטער לאזט מען נישט אריין.

איהר האר־ץ ציטערט זיך צוזאמען פאר שמערץ, זי קען איהר געוויין שוין נישט מעהר צוריקהאלטען, זי פער־דעקט די אויגען מיט א טיכעל און וויינט ביטער.

פלוצים הערט זיך א ליארם און א געפילדער, דער גרויסער המון־עם דרענגט זיך און שטופט זיך, יעדער וויל זעהען וואס ס'איז געשעהען.

אונווילקירליך ווער־ט אויך לאה מיט דעם המון מיט־געריסען און באלד שטעהט זי פאר א פערבלוטיגטען יונגען מאן א־ום וועלכען עס האבען זיך פערזאמעלט א גרויס פובליקום.

— וואס איז געשעהען? — פ־עגט איינער ביים צווייטען.

— שא, שא, מאכט קיין ליארם — ענטפערט איינער — עס איז גאר נישט געשעהען. אט דער יונגער מאן דא איז אין געדרענג צונעשטופט געווא־ען צו א פענסטער. די שויב איז געשפרונגען און האט איהם צו־קאליעטשעט דאס גאנצע פנים.

לאה שטעהט געראדע ביים יונגען מאן, וועלכען מען וואשט אב דאס בלוט מיט א נאס טוך. ווען דאס בלוט איז אבגעווישט און זיינע געזיכטצינע זענען דייטליך צו זעהען, דערקענט זי אין איהם דעמ־ענגען, וועלכען זי זוכט, איהר מאן מרדכי...

— מרדכי, מיין מאן! — וופט זי איבעראשט און פאלט אניעדער הלשות.

די אומשטעהענדע ווייסען נישט וואס דא איז געשעהען. מען טראגט זי און איהם אריין אין א געשעפט אין דער גנוינע־גאס אין עס געלינגט באלד, זי צו דער־מינטערן.

מיט קורצע ווערטער פערטהיידיגט ער זיך ביי איהר וועגען זיין שווייגען. זי הערט איהם רוהיג אויס און ענט־פערט גלייכגילטיג:

— איך ווייס אפילו נישט, אויב דאס אלסדינג וואס דו דערצעהלסט מיר איז אמת... וואס עס האט זיך דיר געמעגט טרעפען, האסטו דאך געקענט שרייבען... אבער איך בין דיר אלסדינג מוחל...

מיין הארץ האט מיך געצוינגען צו דער אספת־הרבנים; פון די רבנים און פון די צדיקים האב איך ער־ווארט די ישועה, נאט האט זי מיר אראנגעשיקט אהן זיי, פאר זייערע טהירען שטעהען פאליציי און וועכטער, וואס ווילען קיינעם נישט אריינלאזען! פאר גאט'ס טהויערן אבער שטעהען קיין וועכטער און קיין פאליציי, ער האט געזעהען מיינע טהרערען, געהערט מיין געבעט און מיר צוגעשיקט דאס וואס איך זוך — און איבערדעם בין איך דיר אלעס מוחל, וויל גלייבען דיינע ענטשולדיגונגען און פרובען אנצוהייבען מיט דיר צוזאמען א נייע לעבען.

ק—ל.

רעטהזעל.

(די געבען פון די אויפלעזער ווערען פער־עפענטליכט).

שאך־אויפגאבע.

שווארץ

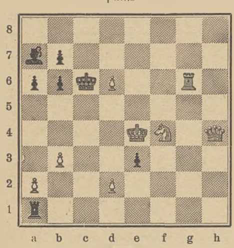

ווייס ציעהט און זעצט מיט דריי צי[illegible] מאט.

בריעף־קאסטען.

צו מעהרערע: אייערע אויפלעזונג פונ'ם רעטה־זעל איז ערשט געקומען, נאכדעם ווי דאס לעצטע נומער איז שוין געווען געדרוקט.

אבאנענט אין סטאראסאל: דאס רעכט אויף די פרעמיע האבען נאר דיעיעניגע אבאנענטען, וואס צאהלען איין דאס אבאנעמענט פאר דער גאנצער צייט מיט א מאל. ראטענווייזע אבאנענטען זענען נישט גערעכנט פאר יאהר־אבאנענטען.

צו די פערשלייסער: מיר בעמערקען נאכאמאל, אז די פרעמיעס קענען נאר בעקומען אבאנענטען וועלכע אבאניערען דירעקט ביי דער אדמיניסטראציע און צאהלען איין דעם גאנצען בעטראג.

פערשלייסער וו. און פ.: אויב איהר קענט נאך נישט צוריקשיקען די געבליבענע נומערן, מעג דאס געשעהען שפעטער. אבער דאס געלד פאר די פערקויפטע מוזט איהר תיכף שיקען. ווייל זאנסט וועלען מיר אייך די ווייטערע נומערן נישט שיקען. — דיעזעלבע תשובה גילט אויך פאר אלע פערשלייסער.

נייע אבאנענטען: די נומערן 1, 2, 3 זענען אים גאנצען פערגריפען און קענען מיר דיעזעלבע קיינעם נישט נאכליעפערן. פון דעם ראמאן „דוד שפירא" ווערד גערדוקט א סעפאראט־אויסגאבע און אלע נייע אבאנענטען וועלען בעקומען די ערשטע פארטזעצונגען אומזיסט צוגעשיקט.

אבאנענט אין ברזעזאני: מיר קענען פון דעם אבאנענטס־פרייז נאר נישט נאכלאזען. ווער עס שיקט וויינינער געלד. וועט בעקומען דאס בלאט נאר פאר דער צייט. וואס ער האט בעצאהלט.

אבאנענט אין טשערנאוויטץ: די בלעטער ווערען גלייכצייטיג אן אלע אבאנענטען און פערשלייסער ארויסגעשיקט. אויב איהר האט דאס בלאט נישט בעקומען פינקטליך, איז אין דעם שולדיג די פאסט און נישט די אדמיניסטראציע.

PIECZĘCIE KAUCZUKOWE
DRUKARNIE DOMOWE, SZYLDY, NAPI-
SY EMALIOWANE i ODLEWANE
WYKONYWA
ALEKSANDER FISCHHAB
KRAKÓW GRODZKA 50

Drukarnia
Józefa Fischera
w Krakowie - Grodzka 62

Staranne i szybkie wykonanie
wszelkich robót drukarskich.

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכפיהרונג (אללע מעטאדע) האנדעלסקארעספאנדענץ, דייטשע שפראכלעהרע, קויפמ. רעכנען, האנדעלס־ און וועכסעלרעכט, װארענקונדע, געאגראפיע, שענשרי בען, וועלט־געשיכטע, עספעראנטא - וועלטשפראכע, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ז. וו. קאנן יעדערמאן אהנע בעזאנדערע פארקענטניססע אים בריעפליכען וועגע אונד און קורצער צייט גרינדליך ערלערנען — האנאראר מעססיג, — ביי גלייכצייטיגער טיילנאהמע אן 4 לעהרפעכערן

Stenographie gratis

אנפראגען נור געגען רעטורקארטע, פראספעקטע געגען 15 העלי' פראבעבריעפע K. 1.50 פראנקא. ערפאלג גאראנטירט!

Erstes commercielles Unterrichts-Institut.
Abteilung für briefl. Unterricht
A WEISSMANN, Podgórze-Krakau JIZ.

אגענטען

אויפצונעהמען

אבאנענטען און אנאנסען

ווערען געזוכט.

גרויסע פראוויזאן.

ויך צו מעלדען ביי דער אדמיניסטראציאן פון דער יודישען אילוסטרירטען צייטונג אין קראקוי.

פרעמיעס

פאר די אבאנענטען פון דער

„יודישען אילוסטרירטען צייטונג".

א) ווער עס אבאנירט די „יודישע אילוסטרירטע צייטונג" דירעקט ביי דער אדמיניסטראציע אין קראקא ווענ'נסטעטנס אויף א האלב יאהר, איינשיקענדיג דאס געלד אים פאראויס, בעקומט די נאכשטעהענדע 15 העפטע פון דעם בעריהמטען, האכשפאנענדען דעטעקטיוו־ראמאן „מאקס שפיצקאפף" (יודישער שערלאק האלמעס), וועלכע קאסטען צוזאמען 3 קראנען, בלויז

פאר 1 קראנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

יעדעס העפט ענטהאלט א גאנצען אבגעשלאסענע האכשפאנענדע ערצעהלונג, קיין פארטזעצונג, מיט א שענער אילוסטראציע.

די העפטע ענטהאלטען פאלגענדע ערצעהלונגען:

1) געראובט צו דער שמר...
2) באנקנאטען פעלשער.
3) עלילת דם...
4) א רעטהזעלהאפטער מארד.
5) דער שמוגגלער...
6) דאס געפעלשטע טעסטאמענט.
7) דער שפיאן.
8) דער מערכען הענדלער.
9) דער באנק־איינברעכער.
10) די קינדער־מערדערין.
11) דער טויטען־גרעבער.
12) דאס געהיימניס פון א מיליאנער.
13) די דערטרונקענע כלה.
14) דער מיסיאנער.
15) די נאכטוואנדלערין.

ב) אנשטאט דיעזע העפטע קען מען אויך בעקומען די פאלגענדע וויכטיגע ספרים פון דעם גרויסען יודישען געלעהרטען דר. ש. רובין:

א) תהלת הכסילים, ב) ספור יצירת העולם, ג) שני לוחות הפילוסופיה.

וועלכע קאסטען 4 קראנען, בלויז

פאר 1.50 קראנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

ג) ווער עס אבאנירט די „יודישע אילוסטרירטע צייטונג" אויף א גאנץ יאהר און בעצאהלט אים פאראויס, בעקומט ענטוועדער די 15 העפטע מאקס שפיצקאפף אדער די ספרי דר. רובין

גאנץ אומזיסט.

די אבאנענטען ברויכען נאר צו שרייבען, וועלכע פרעמיע זיי ווינשען: האלב יעהריגע אבאנענטען ברויכען גלייכצייטיג צוצושיקען דאס געלד פאר דער פרעמיע.

Najpopularniejsze tytonie

tak zwana „SIEDEMNASTKA“

(Feiner Herzogowina Rauchtabak) paczka 34 halerze.

i tak zwana „TRZYNASTKA“

(Mittelfeiner türkischer Rauchtabak) paczka 26 hal

Te dwie odmiany tytoniu w równych częściach zmięszane dają doskonałą mieszankę. — Bardzo smaczną jest w paleniu i nadaje się znakomicie do tutek „Noris“ oznaczonych literą **N**

Również nadzwyczaj smaczną jest w paleniu ta mięszanka w bibułkach cygaretowych „POBUDKA“ wyrobu fabryki „NORIS“

Mr. W. Bełdowskiego w Krakowie.

Cena: „POBUDKA“ w książeczkach . . . . 4 halerze
w opakowaniu patentowem. . . . . 6 halerzy

Zwolennikom kręconych papierosów zwracam uwagę na bibułki „POBUDKA“.

Przestańcie palić przeźroczyste bibułki

Do nabycia w handlach i trafikach.

HOTEL-RESTAURANT Rosenthal

Lemberg

Rzeźnicka.

Billiger unmöglich!

Eine Nickel Rement Taschen Uhr «Syst. Roskopf Patent» mit eleg. Kette und Anhänger **K. 3.50 h.**

3 Stück — 9 K. 50 h.

Michael Horowitz

Krakau, Dietla 57 Oest.

Cataloge Franko und Gratis.

ERSTE GALIZISCHE

METH-BRAUEREI

mit Dampfbetrieb

A. S. SPIRA, Podgórze-Krakau

Telefon Nr. 694.

Empfielt vorzuglichsten Doppelt-Meth sowie alten Boutellen Meth zu aussersten Preisen.

Probesendungen in eleganten Blechflaschen a 4 Liter.

Nr. 1. um K. 5. Nr. 2. um K. 4. Franko jeder Post.

Fur Wiederverkaufer Vorzugs-Preise

אנאנסען

אין דער

„יודישען

אילוסטרירטען

צייטונג“

האבען דען

גרעסטען ערפאלג.

Panienka lub uczeń

znajdzie troskliwą opiekę przy intel. rodzinie żyd. w Krakowie. — Fortepian w domu.

Wiadomość w Redakcyi „Jüdische illustrierte Zeitung“, Grodzka 62

Spezial-Verkehr nach Süd-Russland.

N. Katzner, Spedition u. Kommission

Podwoloczyska, Woloczysk, Brody und Radziwilow

Feste Durchfrachten von und nach Russland.

Export von Holzwolle, Eierkistenbrettern u. Sensenwetzsteinen

Steinkohlen, Antracit und Koks.

Tee in Originalpaketten mit kais. russ. Kronsbanderolle.

Zjednoczone austryackie akcyjne towarzystwo żeglugi parowej

„AUSTRO-AMERICANA“

Regularna i bezpośrednia komunikacya

z Austryi do Ameryki, Kanady i t. d.

Trzymajmy się zasady: **„swój do swego“**!

Kto więc chce jechać, niech się uda tylko do firmy krajowej:

Jeneralna Ajencya dla Galicyi i Bukowiny i sprzedaż kart okrętowych

Goldlust i Sp.

Kraków ul. Lubicz 7, (naprzeciw dworca kolejowego).

Lwów, ul. na Błonie 1. 2.

Czerniowce — Brody — Nadbrzezie — Podwołoczyska — Szczakowa.

oraz wszystkie prowincyonalne ajencye.

Jedyne towarzystwo żeglugi, upoważnione reskryptem ministeryalnym z d. 30. kwietnia 1904 l. 21903 do ustanawiania ajentów i reprezentantów we wszystkich miejscowościach Austryi.

Zastępstwo Austryackiego l p. „Lloydu“.

„Варшавское книгоиздательство Я. Мерецкій, Варшава, Медовая 12“

„WARSZAWSKA KSIĘGARNIA NAKŁADOWA“

I. Merecki, Warszawa Miodowa 12.

„ווארשאויער פערלאגס — בוכהאנדלונג“

י. מערעצקי, ווארשוי מיאדאווא נר' 12

אנגרא און רעטייל פערקויף, אויך עקספעדיציאן פון אלערליי צייטונגען, זשורנאלען, הומאריסטישע שריפטען, ראמאנען און העפטען, אינלענדישע, אויסלענדישע אויך פעטערסבורגער און מאסקויער.

א פיליע פון די צייטונג „נאווא רוס“ און אנדערע.

צו בעקומען אויס'ם לאגער פערשידענע אלערארטיגע בעלעטריסטישע היסטארישע ראמאנען, ביכער, קלאסיקער, אויך ווערטערביכער, אין רוסישע, פאלנישע, דייטשע פראנצעזישע און ענגלישע שפראכע.

מיט דעם גרעסטען ראבאט.

אנגרא פערקויף פון פערשידענע אירטיסטישע פאסטקארטען צו זעהר בילינע פרייזען.

מאלען און לעהרע ביכער פיר: חוראזניקעס, מאליארעס, שלאסערס, טישלערס, בוי-מייסטערס, עט דעקאראציאנס געשעפטען.

ספעציעלע אבטיילונג לעהרע ביכער פאר אינזשינערע מעכאניקער, דענטיסטען, דאקטוירים, אפטייקערס, וועבער-מייסטער, קונסטאנשטאלטען, דרוקערייען, ליטאגראפען, צייכנער א. ז. וו.

יליאלע אין לאדז: פרועיאזר נר' 10

Telefon Nr. 484 ※ Unternehmung für elektrische Beleuchtung & Kraftübertragung ※ Telefon Nr. 484

Ing. Rudolf Popper, Krakau, Florianigasse 47.

Bau elektrischer Zentralstationen jeder Art und Grösse für Beleuchtung & Kraftübertragung. Komplette Einrichtungen für Fabriken, Gruben, Mühlen, Ziegeleien, Dampfsägen, Raffinerien, Brauereien, Landwirtschaften, Hotels, Villen, Paläste etc

Bau von Schalttafeln für alle Stromarten.

Fabrikation von elektr. Starkstromapparaten für Specialzwecke

Grösstes Lager elektrotechnischer Installationsmaterialen, Dynamomaschienen, Elektromotoren; Ventilatoren, Bogenlampen, sowie aller Art moderner Beleuchtungskorper.

Projekte, Kostenanschläge und technische Beratungen auf Verlangen kostenlos.

Linoleum Wachstuch Wasserdichte-Stoffe zu sehr herabgesetzten Preisen

liefert in reichster Auswahl

M. H. Reinhold, Krakau, Grodgasse 69.

Linoleum und Wachstuch „En Gross“ „Export“ & En detail.

„המצפה“

עתון שבועי עם הוספה ספרותית בכל חדש בשם
„רמת המצפה“

לכל עניני החיים ולעניני היהודים בפרט. יוצא לאור זה השנה החמישית בקראקא.

ב„המצפה“ ימצא הקורא השקפה שלמה ונאמנה על כל מקרי השבוע בכל העולם בכלל ובנוגע ליהודים בפרט. הכל ערוך בקצור באופן מספיק, כועט המתויק את המרובה.

„המצפה“ מברר ומבקר את כל הנעשה בעמנו ולעמנו, מעיר על כל עולה, מעמיד כל מקרה ומחזה על אמתתם, שופט על כל תקלת בכל מקור שהיא, בלי משא פנים.

„המצפה“ מביא מאמרים ספרותיים ומדעיים, כלליים ויהודיים, מאמרי בקרת וחקירות בספרותנו ובדברי ימינו. בכל גליון ימצא ספור יפה או ציור מעשה ידי מומחים, גם שירים מן המבחר ובדיחות.

בהיות „המצפה“ פופולרי מאד ונקרא מכל מפלגות עמנו, הוא מכשר מאד למודעות של מסחר.

מחיר „המצפה“ עם ההוספה הספרותית לשנה 7 כתרים, 3.50 רובל, 9.50 פראנק, 2 דולר. ובערך הזה לחצי שנה ולרבע

האדרסה: Administration „HAMICPE“, Krakau, Galizien

Bevor Sie um ein Personal, Hypothekar o. Real
DARLEHEN
ansuchen
Verlangen Sie kostenlos Prospekt
MELLER L. EGYED,
BUDAPEST,
VI. Podmaniczkyutcza 57.
Telefon-Interurban 46—31

ZAKŁAD WODOLECZNICZY i SANATORYUM

Spec. chor. nerwowych Dra B. Kupczyka

Kraków, ul Szujskiego 11.

Wodolecznictwo parnia, kąpiele gorące powietrzne, swietlno-elektryczne, wodo-elektryczne, gazowe nasycane ciekłym kwasem węglowym (nauheimskie), sztuczne kąpiele mineralne, ciepłe wanny. — Elektryzowanie wszelkiego rodzaju. Masaż ręczny, wibracyjny, elektryczny. — Leczenie dyetetyczne, łuczne. Pokoje dla chorych:

Wsazania: Choroby układu nerwowego, żołądka, jelit reumatyzm, niedokrewność osłabienie ogólne, otyłość, skaza moczanowa, cukrzyca. Choroby serca i naczyń krwionośnych.

מיינע בילליגע פרייזע ערדענגע איפזעהעז!

איינע ניקקעל־אנקער־רעמונטואר־טאשען־אוהר מיט 36-שטינדיגען ווערקע, מארקע „ס י ס ט ע ם־ר א ס ק א פ ף פ א ט ע נ ט“ ואמט שענער ניקקעלקעטטע אונד אנהענגער פל. 1.75, נביי אבנאהמע פון 3 שטיק פל. 5.— 6 שטיק פל. 9.50.

IGNAZ ZYPRES,
KRAKAU, Oesterr. FLORYANERGASSE 49/c.

רייכאיללוסטריערטע פרייזקוראַנטע מיט 800 אבבילדונגען גראטיס אונד פ־אנקא.

Maszynki do strzyżenia włosów
po Kor 3.80 h.
poleca
Skład towarów żelaznych i stalowych
Bernard GRESCHLER, w Krakowie
UL. GRODZKA 43.

WODOCIĄGI
ŁAZIENKI -
KLOZETY -

Musgravego Dauerbrandy PIECE KAFLOWE

J. MEISELS, KRAKÓW

Telefon 163. KARMELICKA 6. Telefon 163.

Przedsiębiorstwo dla dostaw budowlano-technicznych i zakład instalacyjny
(Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością).

Urządzenia gazowe
Żerandola
piece
i kuchnie
gazowe.

Wydawca: M. Fischer. — Odpowiedzialny redaktor: J. Kreppel. — Drukarnia Józefa Fischera w Krakowie.